

Trgovski Tovariš

Leto XXVIII /// 1931 /// Številka 12

DRAGO POTOČNIK

NAŠA GOSPODARSKA KRIZA, PADANJE NARODNEGA DOHODKA IN STANJE GO- SPODARSKIH BREMEN

Osrednji pojav sedanje krize je gotov nepretrgani padec cen, ki povzroča popolnoma nova razmerja v produkciji, prometu in konsumu. Zato so nam na razpolago podatki Narodne banke za zadnja leta. Skupni naš indeks cen je znašal (l. 1926 = 100).

povprečno 1927	103·4
povprečno 1928	106·2
povprečno 1929	100·6
povprečno 1930	86·6
november 1930	79·2
november 1931	68·6

Detajlni pregled našega indeksa cen kaže, da so cene zlasti v drugi polovici leta 1927 bile znatno višje kot v prvi. V letu 1928 je nivo cen le polagoma nazadoval: januarja je znašal 106·0, decembra 104·1. Ta nivo cen se je kolikor toliko držal leta 1929 v prvi polovici. V drugi polovici pa se je začel znaten padec, ki je z malimi izjemami trajal do danes. Če se poslužimo metode g. Mohoriča (prim. njegov referat na konferenci zbornic v Vel. Bečkereku), bi ocenili, da je od l. 1926 pa do konca leta 1931 (podatki so nam zadnji na razpolago za november) padel naš narodni dohodek za povprečno 31·4% ali skoro za tretjino. Če vpoštevamo posamezne indekse cen, znaša to nazadovanje od 36·4% (torej največ pri živini in živalskih proizvodih) do 26·6% (mineralni proizvodi). Ta metoda je sicer v splošnem podučna, vendar ne more imeti pretenzije na popolnost. Prvič je to indeks cen, ki ga sicer sestavlja Narodna banka za 55 predmetov na geometrični podlagi, ki torej vpoštevava važnost posameznih predmetov. Vendar je vprašanje, kako so bili tehtani posamezni predmeti tega indeksa, o čemur nimamo podatkov. Drugič predstavljajo tudi detajlne cene v marsičem bazo za ocenitev narodnega dohodka. Tretje dejstvo pa je, da ne moremo meriti z istim merilom nivoja cen in nivoja

dohodkov od dela. Splošni nivo cen izkazuje znatno večje fluktuacije kakor pa nivo detajlnih cen na eni strani, na drugi strani pa nivo mezd in plač. Važen moment je tudi vprašanje posredniškega dobička, kako je padel v razmerju s splošnim padcem cen. V narodnem gospodarstvu je znano dejstvo, da ostajajo dohodki delavstva in uradništva v dobah gospodarskih kriz zelo konstantni in da ne morejo slediti vsem izpremembam v gospodarskih odnosih, kar seveda ne preprečuje dejstva, da se ne bi prilagodili splošnemu nivoju gospodarske delavnosti. To so vse faktorji, ki govore proti vporabljeni metodi. Na drugi strani pa zopet nimamo dovolj statistik o produkciji, razen za nekatere panoge: letina važnih pridelkov in rudarska produkcija. Pri letini n. pr. bi tak račun sestojal iz pomnožitve količine pridelka z dobljenimi cenami. Tu zopet nastaja vprašanje, kdaj so bili pridelki vnovčeni, ker je mogoče, da se največji del pridelka vnovči po nizki ceni, dočim je povprečna cena bila višja. Vse to bi dalo konkretnejšo sliko, kakor pa cenitev po nivoju cen.

Vendar moramo priznati, da nam koncem koncev ni mogoče drugače vsaj približno ceniti padea narodnega dohodka, ker so cenitve »na oko« le prenezanosljive.

Kakor ga je g. Mohorič ocenil, je padec narodnega dohodka znašal lani 20—30%, ali najmanj za 20%. Na podlagi tega računa dobimo za 1931 zmanjšanje narodnega dohodka za 27—36% ali za približno 30%.

Vprašanje je, koliko znaša sedaj po novih relacijah cen narodni dohodek. Po knjigi »Naše narodno gospodarstvo in naš narodni dohodek« je znašal ves naš narodni dohodek l. 1926 69·6 milijarde Din ali 5.354 Din na 1 prebivalca. Po cenitvi g. Mohoriča je padel l. 1930. na 55·7 milijarde Din. Po isti metodi bi znašal 1931 torej 48·7 milijarde Din, kar bi odgovarjalo približno povprečju padca cen. Toda vprašanje je, če ni bila cenitev l. 1926 previsoka. Tu seveda ni mogoče kontrolirati številke kot takih, pač pa le s primerjavo z drugimi državami.

Po statistiki Dresdner Bank je odpadlo na 1 prebivalca v naši državi letno 343 mark dohodka ali približno 4.600 Din, pri tem navaja banka za vir omenjeno knjigo, ki pa ceni povprečje na 5.354 Din. Naš narodni dohodek je manjši kot v Romuniji, katerega ceni isti vir na 393 mark, Letonske 396, Estonske 404 in Madjarske 429 mark. Sosednje Avstrije dohodek cenijo na 593 mark, po drugih virih pa je znatno manjši. To bi kazalo, da je naš narodni dohodek prilično pravilno ocenjen. Skoro bi dejali, da je številka, katero je izračunala Dresdnerbank, verjetnejša.

Poleg tega imamo še nekatere prav zanimive podatke o cenitvi dohodka specielno Slovenije. V Jugoslovanu z dne 30. julija 1930 je neznan avtor računal, da znaša narodni dohodek v Dravski banovini ca 6 milijard Din, od katerega odpade na delo 2 milijardi Din. Do tega zaključka prihaja avtor na podlagi podatkov o zavarovani mezdi delavstva pri Okrožnem uradu v Ljubljani. V primeri z vso državo daje Slovenija gotovo desetino narodnega dohodka, kar odgovarja najmanj razmerju njegove prebivalstva do prebivalstva ostale države. Na podlagi te cenitve bi bila cenitev skoro 70 milijard za vso državo nekoliko previsoka, zlasti, ker je bila sestavljena že l. 1926.

Višino faktičnega zaslužka zavarovancev OUZD ceni na 1 milijardo Din, vpoštevajoč še rudarje in železničarje ter zavarovance Trg. boln. in podp. dr. je ceniti letni dohodek od dela na najmanj 2 milijardi Din. Sedaj

lahko preidemo k preiskavi, koliko se je ta letni dohodek pri nas zmanjšal. OUZD ceni v svojem poročilu za november, da so se dohodki delavstva (deloma radi odpustov, deloma radi zmanjšanja plač) zmanjšali za mesečnih 10 milijonov Din, torej letno 120 milijonov Din. To pomeni 10—12% zmanjšanje dohodkov delavstva. Boljša je slika pri nameščencih, čeprav tudi tu opazamo vedno bolj znake in posledice krize. Najbolj občutna pa je kriza v rudarstvu, kjer so dohodki delavstva padli za približno polovico v primeri z l. 1930. Po podatkih glavne bratovske skladišnice je ceniti rudarske mezde v l. 1930. na 150 milijonov Din, torej so se zmanjšale za približno 75 milijonov Din. Tako lahko pridemo do okrogle svote 200 milijonov Din, kolikor znaša po naši cenitvi padeč dohodka od dela. Odstotno z vsem dohodkom od dela znaša torej najmanj 10%.

Kaj je z ostalim dohodkom? Tu prihaja predvsem v poštev dohodek našega kmetijskega prebivalstva. Od 4 milijard cenimo, da odpade na kmetško gospodarstvo, v katerega štejemo tudi les, najmanj 3 milijarde Din. Kaj so glavni viri dohodkov našega kmeta? Poleg lastnega pridelka tvori najvažnejši proizvod živina. Cene pridelkov so v zadnjih dveh letih padle za približno polovico. Ravnotako so padle cene živine od l. 1929 sem pa do danes za približno polovico, kar svedoči cene na ljubljanskem sejmu. Cene lesa so padle po podatkih g. Kobija ravnotako za približno polovico. To pričajo tudi podatki Narodne banke o cenah. Indeks cen rastlinskih proizvodov je znašal povprečno l. 1929 118·6, živine in živalskih proizvodov 107·2, novembra 1931 pa je znašal indeks cen prve skupine 70·9, druge skupine pa 63·6. Padeč znaša v prvi skupini približno 40%, v drugi pa ravno toliko. Vzemimo torej, da se je dohodek našega kmeta od njegovih najvažnejših pridelkov zmanjšal od l. 1929 samo za 40%. To pomeni, da je ves njegov dohodek padel za 1.200 milijonov Din, kar je svota, pred katero se skriva padeč delavskih mezd in padeč dobička v trgovini, industriji in obrti.

To je ogromen padeč kupne moči našega kmeta, katerega čutijo brez izjeme vsi stanovi. Skupno lahko cenimo, da se je narodni dohodek v Sloveniji zmanjšal za najmanj poldrugo milijardo Din ali pri celem dohodku 6 milijard Din najmanj za eno četrtino. Ta veliki padeč, katerega težo nosi naš kmet, bolj teži naše gospodarstvo kot pa desetisoči brezposelnih, katere imamo v Sloveniji. Ta osnovni problem vsega našega gospodarstva ni toliko delavsko vprašanje, kateremu nikakor ne mislimo odrekati njegove važnosti, pač pa problem zmanjšane kupne moči našega kmeta in s tem povzročene stagnacije v industriji, trgovini in obrti.

Ob tem občutnem zmanjšanju narodnega dohodka pa so ostala bremena, ki jih nosi gospodarstvo, neizpremenjena, nasprotno se celo stalno zvišujejo, kar naravno postruje gospodarsko krizo. Že l. 1930 je znašalo po previdni cenitvi g. Mohoriča breme davčnih in socialnih dajatev 18.580 milijonov Din. To breme je bilo razdeljeno sledeče: država 13·6 milijarde, samouprave 3·950, banovine (brez drž. subvencije) 0·63 in soc. zavarovanje ca 0·4 milijarde Din. Breme v naši banovini je brez dvoma najvišje in ga je ceniti na približno 2 milijardi. Pomisliti je namreč treba, da znašajo samo socialne dajatve pri nas nad 100 milijonov letno, banovinske nad 100 milijonov, samoupravne in državne dajatve so pa pri nas višje kot v ostali državi. Zato je tudi odstotek javnih dajatev pri nas najvišji v primeri z ostalo državo.

To breme pa se v sedanji krizi ni zmanjšalo in se zato še tem bolj občuti že zaradi dejstva, da se ni zmanjšalo. Nasprotno dajatve so se celo zvišale. Samo uvedba žitnega monopola nam je povečala izdatke za nakup žita in moke za približno 80 milijonov Din letno, kar je najtežje breme, posebno za našega kmeta, ki mora žito dokupovati. Tako nosijo bremena politike vzdrževanja cen kmetje v naših in v takozvanih pasivnih krajih ter mestno in delavsko prebivalstvo. Perspektive zaenkrat niso ugodne in o kakšnem ukinjenju ne more biti govora. Kajti če je bilo odločeno, da se cene pšenice drže, se bodo držale tudi naprej, čeprav so bili med tem objavljeni podatki o naši žetvi v letu 1931, iz katerih je razvidno, da je bila znatno višja v pšenici kakor smo prvotno mislili in da bo treba še več izvažati. K temu pa je prišlo še dejstvo, da je naš domači konsum pšenice začel naraščati na škodo drugih vrst žita in koruze, kar bo imelo zopet za posledico, da bodo potrebni še večji zneski za finansiranje izvoza, kot so bili doslej, ker bo presežek za izvoz znatnejši, kot smo računali prvotno.

V tem položaju ne pomagajo nič drugega, ker na zvišanje cen proizvodov pri sedanjih razmerah na svetovnih trgih ni misliti, kot zmanjšanje javnih dajatev na znosno mero in prilagoditev vsega gospodarskega življenja na nivo cen. To je politika, ki se sedaj izvaja v Nemčiji. Politika je v načelu zdrava, njen uspeh pa zavisi od uspehov na posameznih poljih.

To je osnova za gospodarsko politiko, ki je potrebna v sedanjih časih, ko smo posebno pri nas prizadeti, ker državna akcija dviganja in vzdrževanja cen nam ni pomagala, narobe še poslabšala položaj.

Nadalje moramo opozoriti še na posebno važen moment: vprašanje naše zadolžitve v inozemstvu. Poleg blagovnega prometa tvori najvažnejšo postavko v naši plačilni bilanci na strani iznosa poleg dividend plačilo obresti in amortizacije za državne dolgove. Po podatkih proračuna 1931-32 je znašalo to breme (ni mogoče ločiti posebej amortizacije od obresti, ker jih državni proračun ne navaja posebej pri vsakem posojilu) nad 825 milijonov Din. K temu je treba prišteti še breme novega 7% medn. stab. pos., ki znaša ca 158 milijonov Din letno in novega posojila 300 milijonov frankov. Nad 1 milijardo Din obremenjuje vsako leto našo plačilno bilanco. Tu bo treba enkrat prenehati, ker se lahko zgodi, da nas zadolževanje pripelje predaleč. Ne dvomimo o velikih virih dohodkov v naši državi, katerih donos bi omogočal obrestovanje in vračanje teh posojil. Toda posojila bi morala prvenstveno imeti namen povečati produktivnost našega gospodarstva, ne pa služiti samo za izravnavo proračunskih deficitov, vrnitev prejšnjih dolgov itd. Posojila bi morali najemati samo za produktivne investicije. Kajti lahko se nam lepega dne zgodi, da ne bomo mogli dobiti posojila v času, ko ga bomo potrebovali in bo tako nastala velika nevarnost. Končno so pa vsa posojila, ki ne služijo produktivnim svrham, za gospodarstvo le škodljivo breme in povzročajo preveliko finančno in s tem tudi zunanjepolitično odvisnost od posojilodajalcev. To bi bili splošni argumenti. Za našo državo je nujno potrebno, da prenehamo najemati taka posojila in da se postavimo na lastne noge. Tudi za državo veljajo splošna gospodarska načela: da se breme dolgov ne sme lahko-miselno povečevati, da ne gre starih dolgov plačevati z novimi in da so koristni le produktivni dolгови. Beseda »posojilo« (zajam) ima v naši državi naravno čudotvorno moč in vse upa, da prinese posojilo rešitev

iz vseh težav. Toda posojilo je kaj kmalu porabljeno in potem moramo gledati zopet za novo posojilo.

Ravno inozemska posojila so nam po mnenju strokovnjakov omogočala kriti drugače pasivnost naše plačilne bilance. Vseskozi od stabilizacije dinarja smo v kratkih dobah enega ali dveh let najemali velika inozemska posojila. 1922 8% Blerovo posojilo 15.250.000 dol., 1923 7 $\frac{1}{2}$ % posojilo za odkup or. žel. 150 milijonov frankov, 1923 5% posojilo v Franciji 300 milijonov frankov, 1927 7% Blerovo posojilo 30 milijonov dolarjev, 1928 6 $\frac{1}{2}$ % monop. šv. posojilo 22 milijonov dolarjev, 1931 7% stabilizacijsko posojilo 1.025 milijonov frankov, 1931 drž. posojilo 300 milijonov frankov.

K tem posojilom bi bilo še prišteti posojila Državne hipotekarne banke, ki so sicer olajševala v svojih deviznih donosih našo plačilno bilanco, bila pa so produktivna.

Da položaj bolj pojasnimo, pogledjmo samo gibanje deviznega zaklada Narodne banke. Ob stabilizaciji 28. junija je imela Narodna banka 1.540,2 milijonov zlata, 3,9 valut in 747,2 milijonov deviz, k temu je prišteti še devize izven podloge v znesku 182,2 milijonov. Skupno je torej imela zlata in deviz 2.473,7, dočim so istočasno znašale devizne obveznosti 210,8 milijonov Din. Nato je zlati zaklad polagoma naraščal, izpremembe v valutnem stanju niso bile odločilne, pač pa so devize stalno padale.

Vpoštevati je treba, da smo med tem časom dobili dve posojili, prvo 300 milijonov frankov, katerega donos je znašal ca 650 milijonov Din in prvi obrok posojila monopolske uprave v znesku 25 milijonov frankov, torej na 50 milijonov Din, skupno 700 milijonov Din. V istem času je zlati zaklad narasel za 217,7 milijonov, valute so narasle za 2,0, devize pa so padle za 401,0 milijonov, devize izven podloge pa za 92,2 milijonov. Skupno je torej podloga brez deviz, ki niso štete v podlogo, padla za 181,9 milijonov, če pa še prištejemo devize izven podloge pa za 274,1 milijonov Din. Nasprotno pa so se obveznosti banke z rokom povečale za 541,1 milijonov. Neto podloga je znašala ob stabilizaciji 2.262,9 milijonov, 15. decembra 1.447,9 milijonov, torej se je zmanjšala vključno dotoku posojil v znesku ca 700 milijonov Din v pol leta za 800 milijonov Din, skupno torej za poldrugo milijardo dinarjev, ali povprečno za 135 milijonov mesečno.

Naš zlati zaklad se je v resnici od stabilizacije sem dvakrat povečal za po 100 milijonov Din. Prvikrat v dobi od 22. do 30. septembra, drugič pa v dobi od 22. oktobra do 31. oktobra. Naša devizna bilanca je bila pa za nas pasivna v dobi po stabilizaciji dinarja in če ne bi bilo francoske pomoči, bi morali tudi mi najbrže opustiti zlato valuto.

Toda to večno zanašanje na tujo pomoč in posojila nas ne sme zapejljati v napačne vode in cilj naše valutne politike mora biti vzdrževanje njene stabilnosti z lastnimi sredstvi. V zdravem gospodarstvu nikoli ne sme biti preveč dolga in večne odvisnosti od upnikov.

GOSPODARSTVO IN FISKALNA OBREME- NITEV

(Konec)

Pregled o skupnih dohodkih in skupnih izdatkih občin v državi, pa nam nudi sledečo sliko:

Kmetske in mestne občine so imele skupnih dohodkov:

1925:	1.809,677.148 Din	1928:	2.258,452.283 Din
1926:	1.868,299.822 Din	1929:	2.516,046.577 Din
1927:	2.086,545.297 Din		

Skupni dohodki občin so porastli torej od 1.809,677.148 Din v letu 1925 na 2.516,046.577 Din, to je za 706,369.429 Din, odnosno 39%.

Če skupne dohodke občin specificiramo na kmečke in mestne občine, vidimo, da so dohodki kmečkih občin porastli v razdobju 1925—1929 od 590,395.208 Din na 646,089.393 Din, to je za 55,694.185 Din odnosno 9%, dohodki mestnih občin pa od 1.219,281.940 Din na 1.869,957.184 Din, ali za 650,675.244 Din (53·3%).

Napram skupnim dohodkom so znašali skupni izdatki kmečkih in mestnih občin v državi:

1925:	1.811,604.014 Din	1928:	2.260,523.708 Din
1926:	1.842,814.470 Din	1929:	2.516,308.426 Din
1927:	2.085,066.905 Din		

Izdatki kmečkih in mestnih občin so se v tem razdobju zvišali torej za 704,704.412 Din, in sicer pri kmečkih občinah od 588,507.367 Din v letu 1925 na 646,196.497 Din v letu 1929; pri mestnih občinah pa od 1.223,096.647 Din na 1.870,111.929 Din.

V mestnih občinah so tvorile v letu 1929 glavne dohodke: doklade 10·2%, trošarine 15·2%, takse 12·4%, posojila 20%, dohodki iz občinskih podjetij 20·4% itd.

Izdatke pa: Povračila in obresti posojil 19·7%, popravila in zgraditev cest 14%, osebni izdatki administrativnega osebja 14·3%, materijalni izdatki podjetij 16·2% itd.

V kmečkih občinah pa so predstavljali najvažnejše dohodke v letu 1929: občinska doklada 58%, dohodki iz občinskih posestev 11·1%, trošarina 7·1%, takse 4·3%, posojila 2·8%. Napram temu pa so v kmečkih občinah tvorili glavne izdatke: osebni izdatki administrativnega osebja 31·7%, ostali administrativni stroški 10·7%, narodna prosveta 14·5% itd.

Kar se tiče občinskih financ moremo torej ugotoviti, da so se občinska davčna bremena v razdobju, ki smo ga v razpravi označili, znatno povzela. S kritičnega stališča pa je k občinskim financam vobče pripomniti, da so zlasti znatno visoki administrativni izdatki, ki znašajo v velemestih sicer mali del občinskih dohodkov — 10·1%, — v manjših mestih 19·7%, v kmečkih občinah pa še znatno več.

Povišanje občinskih davščin pa je v zvezi tudi s tem, da se nalagajo občinam vedno večje gospodarske in socialne naloge, ki jih morajo kriti občine iz višjih davčnih dajatev. Zato pa se vedno češče pojavlja, zlasti v gospodarskih krogih, ki so z občinskimi davščinami najbolj prizadeti, da se uredi financiranje občin s posebnim zakonom, ki naj bi preprečil prekomerno obremenitev.

II. Banovinske finance

Leta 1927 so bile z zakonom o porazdelitvi države v oblasti upostavljene oblastne samouprave. S tem se je decentralizirala državna administrativna uprava in obsežen delokrog se je prenesel na oblasti. Oblastne samouprave so bile osnovane, niso pa imele eksistenčnih pogojev za svoje delovanje, ker je bila državna dotacija za širok delokrog, ki obsega skrb za pospeševanje gospodarskih, socialnih in kulturnih interesov, premajhna. Tako so morale oblasti in z novo porazdelitvijo države, tudi banovine, črpati glavni vir svojih dohodkov iz oblastnih, odnosno banovinskih davščin.

Finance oblastnih samouprav so izkazane s sledečimi podatki:

Izdatki oblastnih samouprav so znašali:

1927:	688.990.186 Din
1928:	686.120.278 Din
1929:	827.993.278 Din

Napram temu pa dohodki:

1927:	683.349.556 Din
1928:	680.449.682 Din
1929:	800.146.628 Din

Prav tako, kot državne in občinske, so se zvišale tudi banovinske potrebe, pa so znašali proračuni banovin za leto 1931/32:

Banovina:		Banovina:	
Vardarska	74.783.494 Din	Zetska	69.422.575 Din
Vrbaska	56.355.588 Din	Moravska	88.065.622 Din
Dravska	151.896.796 Din	Primorska	70.181.855 Din
Drinska	123.304.309 Din	Savska	220.479.455 Din
Dunavska	160.661.911 Din		

Skupaj torej 1.015.151.605 Din, napram 827.993.278 Din izdatkov oblastnih samouprav v letu 1929.

*

Na osnovi celotne razprave o samoupravnih financah moremo končno zaključiti to razpravo z ugotovitvijo, da so znašale glavne samoupravne finance, poleg državnih, skupno:

Dohodki občin:		Dohodki občin in oblastnih samouprav:	
1925:	1.809.677.148 Din	1928:	2.938.901.965 Din
1926:	1.868.299.822 Din	1929:	3.306.193.205 Din
1927:	2.769.894.853 Din		

V razpravi o celokupni fiskalni obremenitvi iz državnih neposrednih davkov: izredne doklade, davka na poslovni promet, invalidskega davka, komorske doklade, vojnice, uslužbenškega davka, monopolov, carin, trošarin in uradniškega davka, smo pokazali, koliko je znašala obremenitev z državnimi dajatvami (št. 10).

Če k temu prištejemo še samoupravne dajatve, znaša celokupna fiskalna obremenitev, obstoječa iz zgoraj navedenih državnih dajatev, občinskih najvažnejših davščin (doklade na neposredne državne davke, takse in trošarine ter oblastve dajatve):

1925:	8.296,367.617 Din (brez oblasti)	1928:	8.754,024.762 Din
1926:	8.235,308.679 Din (brez oblasti)	1929:	9.268,490.330 Din
1927:	8.681,306.164 Din		

*

Ta razprava o fiskalni obremenitvi, iz katere je razvidno dosledno povečanje dajatev, pa nam vsiljuje vprašanje, jeli so ta bremena tudi v skladu z gospodarsko in davčno močjo davkoplačevalcev.

Z ozirom na težavne gospodarske prilike, ki vladajo v vsem svetu in ki so prizadele tudi nas, na ogromen padec cen agrarnih proizvodov, izmed katerih so padli nekateri celo pod predvojne cene, na splošno stagnacijo v vseh panogah gospodarske delavnosti, naraščajočo brezposelnost, bi bila razprava o tem odveč. Vse naše gospodarstvo je na poti krčenja obratov, v nevarnosti za existenco, pa je radi tega postalo vprašanje fiskalne obremenitve eno izmed važnih sodobnih gospodarskih problemov. Gospodarskemu življu se ob splošnih neprilikah, s katerimi se bori, s previsokimi dajatvami in neurejenimi razmerami v gospodarstvu, odjemlje preveč kapitala, ki bi ga mogel sicer plodonosno vložiti v nova življenja zmožna trgovska in industrijska podjetja, kar bi značilo tvorbo zdravega domačega kapitala, gospodarskega podviga in splošnega blagostanja.

Iz vseh razmotrivanj pa sledi zaključek, da naša davčno-finančna politika ne temelji in se ne ravna po osnovah praktičnega gospodarskega življenja. Mnogo bi zato pripomogla k olajšanju težke krize, če bi se prilagodila dejanskemu položaju, ki nujno zahteva temeljite izpremembe v naši davčni politiki.

PETER ŠILEC

PA ZAKLJUČIMO S CASSONOVIMI NAČELI!

Popreček kaže končni uspeh, pravi 15. Cassonova resnica. Redki so med trgovci, ki imajo pogum, da svoje delo sami resno presojujejo. Ponosni so le na uspehe, ki so jih dosegli, svoje zmote in poraze pa smatrajo za nevažne slučaje. Uspeh se jim dozdeva normalen, neuspeh nenormalen.

Mnogo trgovin se oklepa te samoprevare. Bahajo se s svojimi uspehi, a prikrivajo svoje polomije, bobnajo, koga so pridobili za odjemalca, a pozabljajo, da so izgubili troje bivših najboljših odjemalcev. Tako delamo bolj ali manj vsi: zasluge pripisujemo le svoji modrosti, polome pa odvaljujemo na tuj rovaš.

Casson pravi, da so ljudje, ki delajo vse življenje neumnost za neumnostjo, a nikoli nobene svoje napake in zmote ne priznavajo. Menda zatiskajo oči, ako vendar kdaj katero opazijo.

V vladnih krogih — piše Casson z ozirom na Anglijo in Zedinjene države — se je ta metoda: zvrčati krivdo za ustreljene kozle na druge — razvila v pravcato umetnost. V ministrstvih ni nikoli nihče kriv. Menda je že vsem ljudem potrebna taka samoprevara, da jim je nadalje možna samohvala in domišljavost. Človek pozablja rád hitro vse, kar je storil ali opustil proti svoji vesti, časti, pameti in koristi.

»Pri svojih ogledovanjih tovarn in trgovin« — piše Casson — »sem opažal brez izjeme povsod, da so mi kazali lastniki le sijajne strani, le tisto, kar je bilo svojevrstno, odlično, izredno. Namesto da bi mi pokazali letni popreček, so mi pripovedovali posamezne posebne čine. Celo v primerih, ko so me prosili sveta, ker so jim kupčije očitno zašle v zagato, ker podjetje že leta ni plačalo nikakih dividend, so mi direktorji navadno razkazovali rajši svoje sposobnosti v puščavi neuspehov.

Naravno je, da nihče ne postavlja svoje neumnosti v izložbo, toda sam sebi bi jo moral priznati vsakdo, ker mu jih dokazujejo dejstva, poslovne knjige, bilanca.

Nenadoma počí bomba. Toda podjetnik še ne verjame in si domišlja, da se je zgodila zmota ali pa je nesreče kriv knjigovodja, poslovodja, ravnatelj. Često se da tak zaslepljenec še nadalje varati in marsikaka velika trgovska hiša se je zrušila, ker lastniki niso hoteli slišati svarečega pokanja v zidovju in so se vdajali optimizmu in samoprevari.

Le neusmiljeno resnični poprečni uspeh razkriva končni uspeh. Le zato žanje zmago marsikak omejen, a marljiv in trezen delavec, a žanje poraz marsikak zanikarn in len genij. V trgovinstvu ne doseže cilja letalec, nego oni, ki mirno vztraja na mestu.

Saj v tem se trgovci razlikujejo od drugih poklicev. Zdravnik, odvetnik, inženjer lahko doseže en sam večji uspeh, ki odloči vso njegovo bodočo karijero. Trgovec mora ustvarjati svojo srečo z vztrajnim, mirnim delom, ki mu ustanovi zaupanje javnosti in odjemalcev.

Nezadovoljiv popreček popraviš, ako okrepiš slabe točke podjetja. Glavno je, da veš, kje so tvoje slabe točke.

»Na nobeni točki ne smeš biti ranljiv in na slabe točke je treba paziti najbolj. A treba jih je vselej odkriti, preden jih je opazil sovražnik,« se je glasilo Napoleonovo načelo strategije.

V vsaki veliki organizaciji je kakšna skupna točka, ki dela voditelju skrbi, zmanjšuje popreček, ker povzroča izredne stroške ali izgubo in jo smatrajo za neozdravljivo. Dober podjetnik in dober poslovodja uredita najprej to rano z vso spretnostjo in preudarnostjo, ki sta je sposobna. Nova bilanca pokaže nov uspeh, a le, če sta podjetnik in poslovodja odkrila, od kod izvira rana, kaj zadržuje njeno zdravljenje in kje je zdravilo. V trgovini treba poznati vse znake bolezni in vsa sredstva za ozdravljenje, čisto tako kakor zdravnik pri bolniku, ki se mu je zaupal. Površnost in lehkomiselnost pa prinaša smrt tukaj kakor tam.

Ako izboljšaš neuspešne oddelke, ako vsak dan opazuješ uspeh in neuspeh teh oddelkov, ako skrbiš, da delajo v njih uslužbenci pravilno in redno, ne le sunkoma po premorih, se ti popravi vsaka boleča točka podjetja ali trgovine.

Trgovina in trgovci si ne morejo privoščiti, da bi bili muhasti kakor umetniki ali primadone in delati le, kadar so razpoloženi. V trgovini mora

človek delati, čeprav bi rajši igral tennis, in naj bo takšno ali drugačno vreme, trgovec in njegovi uslužbenci morajo stati na svojem mestu.

Zakaj troški za najemnino, režijo, obresti, davke, plače in vse drugo tečejo dalje. Za trgovino in podjetje ni nobenih počitnic. Zato treba delati, kakor da je vsak dan kritičen. S storjenim zadovoljen, ne sme trgovec počivati, nego dan na dan odpravljati trenutno delo, da se ne nakupiči. Kajti zamujeno delo se opravlja površno ali pa se sploh pozabi. Posledice pa so lahko hude. Človek delaj torej redno, vztrajno, sistematično in po programu.

Zato pa mora biti tudi vse uslužbenstvo dobro izvežbano in disciplinirano. Sijajni častniki še niso armada in veliki topovi ne odločajo samí zmage. Poprečni vojak, torej ogromna večina, mora biti dober, vztrajen, discipliniran. Da dvigneš popreček organizacije, moraš dvigniti poprečnega človeka, ki tvori organizacijo.

Kolikor moremo s slabim svojim umom razumeti življenje na tej zemlji, vladata vsemirje dve sili: privlačnost in odbijalnost. Ti dve sili izživljata življenje in smrt, cvet in žetev.

Ti dve sili pa vladata tudi v trgovini. Kadar je trgovina naroda v etvetju, se organizira in specializira. Spretnost in tehnična sredstva se razvijajo, umetnost skupljanja in zastopanja istih ciljev in interesov se širi. Klub Rotary je po vsej Ameriki razprostranjena organizacija, v kateri trgovci skupno in složno razpravljajo o vseh sredstvih, kako dvigniti trgovinstvo. Člani nosijo na svojih sestankih pločice z imeni in označbo stroke svojega trgovskega delovanja. Tako se jim ni treba predstavljati.

Zakaj skupnost daje močno življenje. Kjer ni razvite kupčije, tam so samo majhne trgovinice in branjerije; v Manchestru in Chikagu in povsod, kjer je trgovina velika in živahna, pa so zelo specializirane organizacije, ki so odvisne druga od druge in druga drugi na pomoč.

Trgovinstvo ni imelo nikoli svobodne poti, a zmerom sovražnike in parasite. Vzdržuje se le iz lastne življenjske moči in ne morda zaradi ugodnosti, ki jo obdajajo. Zato stremi trgovina vedno po kombinaciji, zvezi, združevanju.

Rockefeller se je zvezal z najbolj nevarnim tekmečem, Carnegie je vzel triinštirideset svojih najboljših direktorjev za družabnike; prvi Rothschild je poslal svojih pet sinov po svetu, v London, v Pariz, Neapel, na Dunaj in v Frankfurt, — vsakega v drugo državo. To so bile zveze.

Kajti v podjetju zmaguje, kdor zna čim več vplivov in sposobnosti zvezati za isti cilj. Kdor zna najbolje, da ustvari organizacijo, v kateri so združene sposobnost, omika in uspešna metoda, je za borbo najbolj pripravljen.

Civilizacija ne more uporabljati niti puščavnika niti cigana, nego potrebuje zanesljivih ljudi, ki lahko stopajo v zvezo in se neprestano drug od drugega uče, ki uvažujejo razna stališča in znajo razne elemente koristno združevati za skupni cilj.

Ni se treba bati, da bi bilo preveč specializacij. Nikdar ne bo preveč strokovnjakov. Draga ni sposobnost, nego domišljava neumnost. Zato naj-češče izgubljajo oni, ki si domišljajo, da lahko izhajajo brez strokovnjakov in da vse najbolj znajo.

Vsaka cvetoča trgovina stremi po razširjenem delokrogu, po obvladovanju stroke, po monopolu. Spočetka omalovažuje tekmece, potem jih

uvažuje in išče miru in končno zveze ž njimi. Ako nova zveza nastopi proti občinstvu, prav lahko propade, ako pa služi javnosti, dolgo živi in uspeva. Vsaka zveza, ki je socialna in kulturna, dasi je v prvi vrsti gospodarska, uživa ugled.

Kajti, kdor hoče zaslužiti denar, mora pač imeti prijatelje, naklonjeno javnost. Nihče ne zadošča samemu sebi. Kadar človek dozori in se izmodri, ljubi pouk in sodelovanje. Blagor krotkim in ponižnim! Zakaj le modrijan je krotak in ponižen, le bedak pa drzen in domišljav. Največji grški filozof je dejal ponižno: »Vem, da ničesar ne vem«. In zato imajo uspeh oni, ki se združujejo, da v zvezi več vedo in zmorejo, ne pa oni, ki so sami zase.

Skoraj vsa civilizacija je zgrajena na združenjih, na zvezah. Ogromna moč britanske trgovine n. pr. je zgrajena od 60.000 akcijskih družb z nad 10 milijardami dolarjev vplačanega kapitala. Posameznik redkokdaj sam pridobi velik imetek. Brez zvez ni prave moči.

Lopovi se trajno ne združujejo; zveze ničvrednežev naglo razpadajo. Združujejo se le sposobni, zanesljivi, značajni ljudje. Zato ima občinstvo do družb in zvez večje zaupanje kakor do posameznikov.

Naša doba je čas javne kontrole. V temi se ne dá več dolgo rogoviliti. Luč novin in javnega mnenja proseva vse kote. Iz združitve prihaja največ inicijative in varnosti. To pa je 16. Cassonova resnica...

S tem sem na kratko in po svoje podal vsebino njegove duha polne knjige »Business«. Veseli me, da se je našlo domače založništvo, ki izda v slovenskem prevodu vsaj glavne Cassonove knjige. »Trgovski Tovariš« je bil med prvimi, ki je opozoril na Cassonove poučne knjige. Zdaj jih bodo lahko čitali s pridom naši rojaki, zlasti pa tovariši trgovci.

Dr. V. ŠARABON

KAKO PRIDE DRŽAVA POD KONTROLO — ZGLED TURČIJE

Turki nam prav gotovo niso bili simpatični sosedje, in vsaka čitanka nam zadosti govori o tem. Vseeno pa moramo vedeti tudi to, da jim je Evropa njih grozodejstva itd. v obliki posojil bogato povrnila. Turek sam na sebi je bil pošten človek, z malim zadovoljen, brez posebnih zahtev, a zgodovinske razmere so ga predrugačile in ga napravile takšnega, kot ga pozna naša čitanka in naša zgodovina.

Za urejene denarne razmere Turek že od nekdanj ni imel pravega smisla. Kdor je potoval po Turčiji, se je v tamošnjih denarnih razmerah prav težko spoznal. Piaster, ki so ga večinoma imenovali groš, je imel v različnih mestih različno vrednost. Vladne blagajne so izdajale, vsaj v notranjosti države, medžidije po 21 piastrov z nominalno piastrovo vrednostjo nad dva in pol Din, a so dajale zanje le 20 piastrov. Najbolje si še opravil, če si plačal z zlatom, na primer z angleškimi funti, z avstrijskimi cekini, z nemškimi kronami in dvojnimi kronami itd. Cekin je imel vred-

nost 50 do 60 piastrov, torej 130 do 150 Din. Zraven so bili pa v obtoku še novci vseh mogočih držav, in kdor je menjal cekin, je dobil izmenjane avstrijske, ruske, italijanske, angleške in turške novce, kojih kovanje je diferiralo za sto in še več let. Njih vrednost je kolebala povsod in neprestano. Videl si »stari« in »novi« denar; »stari« denar je bil skrajno malo vreden, slab in pogosto v najčudovitejših oblikah kovan, in ponarejenega denarja je bilo v izobilju.

Finančnih težkoč Turčije pa niso poznali samo potniki, ki so prišli tja, temveč tudi obilica drugih, ki nikdar niso bili v Turčiji: podpisovalci turških posojil. V prav posebno slabem spominu so marsikod pri nas turške srečke iz leta 1870; dobički niso bili nikdar polno izplačani in obrestovanje je bilo leta 1876 popolnoma ukinjeno.

Finančne stiske so rasle v nedoglednost, a vseeno niso bile »večne«, kot skoraj povsod beremo. Do 50ih let preteklega stoletja Turčija kot država sploh ni imela nobenih dolgov. Veljalo je celo kot protiversko, da bi država denar najemala in obrestovala; in ko je morala leta 1854 v najhujši sili najeti posojilo, so nastale z verskega stališča največje težave. A bolj ko ješ, bolj si lačen. Leta 1854 si je izposodila Turčija 3 milijone angleških funtov po 6°/_o in je zastavila za to letni tribut Egipta, ki je bil tedaj turška provinca. Takoj naslednje leto — 1855 — je sledilo 5 milijonov funtov po 4°/_o, za kar sta jamčili Francija in Anglija, zaveznici Turčije v tedanji Krimski vojni. Leta 1858 je najela Turčija kar na svojo roko zopet 5 milijonov funtov, a to pot po 7°/_o, in je zastavila za posojilo carinske dohodke Smirne in Sirije. Pol leta nato si je izposodila zopet 5 milijonov funtov, sedaj že po 8°/_o, proti dohodkom Carigrada. Skupaj so znašala vsa ta posojila 18 milijonov funtov, za katere je bilo treba dati na leto 1,130.000 funtov obresti. Poleg tega so obstojali še dolgovi v obliki papirnega denarja vseh vrst. Zato se nihče ni čudil, ko je hotela Turčija leta 1861 najeti posojilo 400 milijonov frankov, da ga ni dobila. Pomagali so si z izdajo 1250 milijonov piastrov papirnega denarja s prisilnim tečajem. Seveda pa ta papirni denar ni bil nič vreden, kajti državni dohodki niso dosegli niti dveh tretjin zneska, ki je bil potreben za obresti.

Zopet so se zatekli k posojilom, pod neverjetnimi pogoji, z nizkim emisijskim tečajem in z 10 odstotnimi obrestmi. Leta 1875 je Turčija znižala obresti dolgov kratkomalo na 5°/_o. A vsaka nova vojska je prinesla nove dolgove in je v slučaju izgube — in to je bilo redno — dovedla do plačevanja ali pa vsaj do obljube vojne odškodnine. In tako je prišlo do tega, kar je obstojalo v Egiptu že od leta 1876 naprej, do finančne kontrole, čeprav ne čisto tako poniževalno kot v deželi ob Nilu. Nemški, angleški, avstrijski, francoski in italijanski upniki so osnovali leta 1878 upravni svet turškega državnega dolga, imenovan Conseil d'Administration de la Dette Publique Ottomane. O tej na kratko »Dette Ottomane« imenovani upravi je vsak že večkrat bral. Dette = dolg, ottoman,-e = turški, —a, —o.

Nemčija je hotela Turčiji pomagati, seveda ne iz ljubezni do nje, ji je zgradila Bagdadsko železnico itd., pa jo je prehitela svetovna vojska. Po svetovni vojski sta prišli pod mednarodno finančno kontrolo še dve drugi državi, Avstrija in Grčija. In morda se to še kateri drugi obeta.

REGISTRATURA

II.

Če hočemo odlagati, si moramo biti predvsem na jasnem, kak način odlaganja boče najprikladnejši ter odgovarjajoč značaju naših pismenih poslov, in potem ustvariti moramo sistem po katerem se odlaganje vrši.

Sistem registrature ni potreben le velikemu obratu, danes ga zahtevata nujno tudi mala trgovina in obrt. Le sistematično delo suče kolesje gospodarskega stroja, poživlja delo in donaša podjetju koristi. Registraturni posli zahtevajo vedno sistem — smernice za določeno in pravilno odlaganje.

Ko nabavljamo registraturne pripomočke, je predvariti, kateri od njih nam bodejo najprikladnejši in kako hočemo odlaganje urediti. Ker nimamo splošnih pravil ali obče veljavnih predpisov (v nekaterih naprednejših državah imajo taka pravila že), sem zbral iz prakse najprikladnejše, kar sem v njej našel, ter podajam za prakso navodila, ki pa jih je treba vsakokratnim potrebam šele prikrojiti.

Malemu in srednjemu podjetju zadostujejo in služijo prav dobro registri (pisemski razpredelniki). V tak register se stavi približno 300 dopisov. Če bi naložili za vsako črko alfabeta po en register, bi potrebovali torej skupno 25 registrov, ki bi odgovarjali letnemu prometu približno 8000 dopisov, to je dnevno cca 25 dopisov.

Pri manjšem obratu zadošča manjše število registrov. Te uporabljamo tako, da stavimo v enega več črk, ki jih kombiniramo po potrebi. Dopise odlagamo po začetni črki naslovnega imena. Andolšek pod »A«, Potokar pod »P« itd. Tak sistem imenujemo abecedni red. Kadar ne odlagamo vsako črko v zasebni register, temveč nam zadošča le nekaj registrov za celokupno registraturo se obnese običajno naslednja razdelitev:

2 registra: A—L in M—Ž

3 registri: A—J, K—P in R—Ž

4 registri: A—G, H—L, M—R in S—Ž

Pri nadaljnji razdelitvi Vam služi statistični pregled, s katerim je ugotovljeno, da se začenja s posameznimi črkami v odstotkih približno naslednje število imen:

A	B	C	Č	D	E	F	G	H	I	J
3	9 ^{1/2}	1 ^{1/2}	1 ^{1/2}	3 ^{1/2}	1 ^{1/2}	2	2	2 ^{1/2}	2	3
K	L	M	N	O	P	R	S	Š	T	U
11	2 ^{1/2}	9	2 ^{1/2}	1 ^{1/2}	8	5	10	7	2 ^{1/2}	1
				V	Z	Ž				
				5 ^{1/2}	2	1 ^{1/2}				

Na hrbtu označimo vsebino registra in sicer vedno z veliko črko, ker pomeni začetnico imena.

Pri obilnih pismenih poslih ne zadostuje za imena ene črke samo en register, zato v takih slučajih razdelimo vsebino pod enako začetno črko v dva ali več registrov. Razdelitev se izvrši potem po drugi črki imena n. pr. Ba — Bl in Bm — Bž, tako bi prišlo ime »Benko« v prvi register,

dočim »Boldin« v drugi register. Mala črka kot znak na hrbtu registra pomeni drugo črko imena.

V registru samem se nahaja še poseben abecedni vložek, ki služi za podrobno razdelitev vsebine. V slučajih, ko uporabljamo samo en ali nekoliko registrov za celokupno odlaganje, rabimo abecedni vložek za razdelitev po črkah začetnicah. Kadar pa smo naložili za vsako abecedno črko poseben register, zložimo vsebino med vložek po drugi imenski črki n. pr. »Breznik« v register »B« pod črko vložka »r«.

Običajno odlagamo došle dopise in kopije odposlanih dopisov skupno, tako, da leži odgovor vedno vrh vprašanja. Pripomnil bi, da odvojeno odlaganje dopisnic, ki se marsikje prakticira, ni priporočati, ker povzroča nepreglednost in krati priročnost. Primenjuje pa se iz vzroka, ker zavzamejo dopisnice vsled debeline dokaj prostora in se hoče tako preprečiti hitro polnjenje registrov. Vlada mnenje, da se dopisnic poslužujemo za manj važna sporočila, kar pa ni vedno slučaj, saj jih vporabljamo kolikor je le mogoče pogosto mesto pisem, da prihranimo na poštni pristojbini. Tako se dopisnic poslužujemo zelo pogosto za naročila. Iz naročil sledijo mnogokrat reklamacije in že vsled tega ni smatrati dopisnice za manj važno korespondenco. Njih mesto je prav zato med ostalimi dopisi in mnogokrat si prihranimo dvojno iskanje. Če pa se hočemo izogniti prehitremu polnjenju registrov, potem je gotovo boljše, da dopisov brez vsake evidenčne važnosti sploh ne odložimo temveč jih vržemo v koš. Takih dopisov je dnevno mnogo in prihranek na prostoru bi bil izdaten.

Prikladno pa je zasebno odlaganje kopij odposlanih računov, došlih računov, tovornih listov, blagajniških potrdil in slično.

Za odlaganje prospektov, cenikov, rizb ali drugega sličnega v registre, se poslužimo papirnatih vrečic (v velikosti dopisnega materiala ali velikosti registrov samih), ki imajo na široki strani odprtino. Na strani odprtine jih tudi preluknjamo kakor dopise za odlaganje. Nato vložimo v vrečico ono, kar hočemo odložiti, in ko je vrečica odložena v registru, vsebina ne more več izpasti. Na vrhnji strani vrečice označimo njeno vsebino.

Odlaganje v registre vzame le malo časa in odloženi spisi so na mah pri roki. Treba je skrbeti le, da se vrši odlaganje pravilno in po točno določenem sistemu. Že v uvodniku sem priporočal enostavnost, ki je v registraturi nujno potrebna, ako ji hočemo dati pregledno moč.

Pri nakladi registrature se pogosto vprašujemo, ali je prikladnejše odlaganje v registre ali odlaganje v pisarniške mape. Bil bi pristranski odgovor ako bi trdili eno ali drugo. Registraturo je urediti pač tako, da odgovarja svoji nalogi najbolje. Preglednost, priročnost in zanesljivost — te tri členke moramo združiti v njej. Na splošno bi priporočal za manjše obrate predhodno opisano odlaganje v registre, za večje obrate pa brezpogojno odlaganje v pisarniške mape. Slednje vršimo na ta način, da vzamemo za vsakega naslovnika posebno mapo, označimo na hrbtu vsebino ter zložimo mape v istem redu kot smo doslej vršili odlaganje v registre. Tako odlaganje imenujemo horizontalno. Vse dopise, pisemske kopije, račune, kopije računov, vozne liste, deklaracije, dobavnice in absolutno ves dopisni material, ki se tiče enega naslovnika, odložimo skupno v eno samo mapo.

Tako smo dosegli najpopolnejšo preglednost, ker imamo na mah pred očmi vse posle z dotično tvrdko. Posebno važno je to tedaj, kadar ima veliko podjetje za vse oddelke skupno registraturo. V takem obratu je z dopisovanjem zaposlenih več oseb in vsak korespondent vsak čas lahko vzame mapo one tvrdke, ki jo potrebuje za rešitev, ne da bi s tem zadr-

ževal delo drugega, kar bi vsled skupnega odlaganja v registre ne bilo mogoče. Praktični Američan se vedno poslužuje map (ne registrov) in sicer običajno zaprtih — brez luknjanja dopisov, to je map s tremi jeziki, ki onemogočajo izpadanje ali pomešanje dopisov.

Za odlaganje se poslužimo barvanih map, ki imajo pločevinast vložek, na katerega nabiramo dopise po vrstnem redu prispelosti. S tem vložkom preprečimo pomešanje, izpadanje ali odvzemanje spisov iz mape. Ako pa se hočemo izogniti luknjanju dopisov, vzamemo zaprte mape, ki so opremljene s tremi jeziki. Za registraturno odlaganje priporočam vsekakor mape z jeziki, torej brez pločevinastih vložkov. Listanje in odvzemanje odnosno vlaganje spisov je prikladnejše in luknjanje odpade. Za arhivno shranjevanje pa so boljše mape s pločevinastim trakom.

Po barvi map ločimo letnike, kraje, oddelke, rajone potnikov ali slično.

Vsebino mape označimo na gornjo platnico v levi kot, v neposredni bližini hrbtna ter jo izpišemo ob hrbtu. Mape potem odložimo po vrstnem redu eno vrh druge v police. Iskanje ni zamudno in preglednost je prav dobra.

Red odlaganja je običajno abecedni ter ga vršimo na enak način kot v registre. Za tvrdke, s katerimi imamo manj dopisnih poslov, naložimo skupno mapo, ki jo oznakujemo z »Razno« ali »Diverzno«.

Mape lahko razvrstimo tudi v predale. V tem slučaju vzamemo mape brez pločevinastega vložka in brez jezikov, torej popolnoma navadne, le da je spodnja stranica nekoliko širša kot zgornja. Ta podaljšek nam služi za oznako vsebine. Mape nato zložimo v predale s hrbtom navzdol. Taka registratura je pregledna in jo je primeniti jako praktično za odlaganje cenikov in prospektov, tiskovin, obrazcev ali drugo.

Doslej opisani način odlaganja imenujemo abecedni sistem, ker se vrši vse odlaganje po abecednem redu in vedno po črkah. Od tega razlikujemo številčni red, katerega se mnogokrat poslužujejo podjetja, ki imajo razsežno registraturo. Vsaka tvrdka, s katero stojimo v pisni zvezi, dobi svojo številko. Ta številka se potem vedno zabeleži na vsak došli ali odposlani dopis, nadalje se vodi za to tvrdko v knjigovodstvu, v kartotekah in sploh povsod. Kjer stoji ime, stoji tudi številka. Odlaganje vršimo v pisarniške mape, ki so v vrstnem številčnem redu in oznakovane s številkami.

V osnovnem indeksu (eventuelno v obliki kartoteke) vodimo po abecednem redu celokupen seznam iz katerega razvidimo, pod katero številko je iskati kako tvrdko. Tak indeks je obenem popoln pregled vseh naših poslovnih zvez.

Došla korespondenca se v registraturi pripravi za razne oddelke ter takoj tudi že označi z registraturnimi številkami. Nove tvrdke dobijo nove številke ali značko »Pro diverzi«. Pri reševanju se številka označi na odgovor ter tako že tudi kopira na kopijo, s čimer se prihrani ponovno iskanje številke v registraturi pri odlaganju. Po teh številkah se potem vodijo kakor preje omenjeno tudi kartotečni listi in vsa druga evidenca. Dobra stran tega sistema leži nadalje v tem, da ga vsak čas prav lahko in hitro poljubno razširimo. Poslužiti se ga je vedno, kadar pričakujemo hiter porast registrature. Podjetja, ki so ta sistem preizkusila in ga vporabljajo, ga priporočajo kot jako prikladnega, preglednega in vsled manj možnih pomot zanesljivega. Odlaganje lahko prepustimo pomožnemu osebju, a vzlic temu računamo s hitrim in zanesljivim delom.

Bilo bi omeniti še **krajevni red**, ki služi v organizaciji prodaje in reklame, dalje **časovni red**, za odlaganje prilog, dobavnic, voznih listov in slično ter **vsebinski red** za odlaganje načrtov, znanstvenih spisov, anons, strokovnih člankov in slično.

NAŠE GOSPODARSTVO V DECEMBRU

Od našega zadnjega poročila je ostal gospodarski položaj doslej v glavnem neizpremenjen. Kreditna in denarna kriza je sicer kazala nekatere znake izboljšanja, vendar brez pomembne izpremembe.

V denarni krizi je sedaj najvažnejši moment kakor menijo tezavriranje. O tem obstojajo različna mnenja. Po eni verziji svota tezavriranega denarja ni znatna, po drugi zopet gre v ogromne zneske. Za slednje mišljenje navajajo v dokaz, da se je vsota zavarovanj za blagajne zadnje čase izredno zvišala.

Obtok kovanega denarja je narastel, kar je razvidno iz poročila Narodne banke za tretje četrtletje 1931, do konca septembra na 155 milj. Din v primeri s 146 milj. konec avgusta in 140 milj. konec julija 1931. Obtok bankovcev le malo zaostaja za lanskim letom. Tako je znašal lani obtok konec novembra 5.403·7 (letos 5.239·2), 8. decembra lani 5.405·6 (letos 5.273·1), 15. decembra lani 5.244·0 (letos 5.129·1) milj. Din. Ker smo pri bankovcih, ki jih izdaja Narodna banka, vezani na določbe zakonskega kritja, je bil izdan konec novembra zakon o kovanju srebrnega denarja. Država bo izdala 12 in pol milijona komadov srebrnikov po 20 Din in 20 milj. komadov srebrnikov po 10 Din, skupno za 450 milj. Din. S tem bo največ profitirala država, kateri bo ostalo od kovanja po odbitku stroškov še nad 200 milj. za povračilo svojih dolgov pri banki. Mimogrede pripominjamo, da sme znašati množina kovanega denarja po zakonu o denarju Kraljevie Jugoslavije 650 milj. Din, doslej imamo kovanih za 200 milj. novcev po 50 par, 1 dinar in 2 dinarja (v obtoku konec septembra 155 milj. Din). Ker bo Narodni banki mogoče s kovanim denarjem zamenjati del bankovcev po 10 Din (teh je bilo konec leta 1930 v obtoku za 433·5 milj. Din), bo banka najbrže izdala nove bankovce po 50 Din (nekatero gospodarske organizacije so celo zahtevale uvedbo bankovcev po 500 Din, ker je razmak med 100 in 1000 prevelik).

Vsebina srebra bo znašala $500/1000$, kar zadostuje, da se prepreči tezavriranje srebra kot drage kovine. Potrebno srebro za kovanje bo država dobila pri Narodni banki, ki ga je imela po najnovjšem izkazu 339 milj. Din, nadalje bo banka kupovala prejšnje in druge srebrne novce po srebrni pariteti in deloma bo treba celo dokupiti nekaj srebra v inozemstvu.

Izredno važno pa je, da je Narodna banka po nalogu finančnega ministra z dne 4. decembra, začela 21. decembra s pregledom bankovcev po 1000. Pričela jih je nadomestovati z novimi, ki bodo enaki starim, le poseben znak bo vnešeni v nove bankovce. Odrejen pa je bil pregled zato, da zaščiti ljudstvo pred ponarejenimi 1000 dinarskimi bankovci. Narodna banka bo te bankovce zamenjavala do zadnjega dne v februarju. Te novčаницe po 1000 Din, izdane leta 1920, bodo prenehale biti zakonito plačilno sredstvo v zasebnem denarnem prometu, le banka sama jih bo sprejemala v plačilo. Kakor je gotovo na eni strani resnično, da so se pojavili falzifikati dosedanjih bankovcev po 1000 Din, tako je gotovo, da je pregled v zvezi s tezavriranjem. Mislimo, da banka ne bo mogla le statistično ugotoviti, koliko denarja je tezavriranega, nego bo tako stari in novi denar polagoma le prišel v cirkulacijo in bo omilil akutno denarno in v zvezi s tem tudi kreditno krizo. Tisočdinarski bankovci tvorijo večino denarnega obtoka pri nas. Kakor posnemamo iz letnega poročila Narodne banke za 1930, je ves obtok bankovcev znašal konec leta 1930 5.396·5 milj. Od tega je bilo v prometu tisočdinarskih bankovcev za 3.085·8 milj. Din, torej dve tretjini vsega denarnega obtoka. Praktično pomeni torej zamenjava tisočdinarskih bankovcev zamenjavo skoraj dveh tretjin obtoka bankovcev, kar je pomembno za vse naše gospodarstvo.

Zadnjič smo objavili sumarične podatke o naši letini leta 1931. Sedaj so objavljeni podatki tudi o definitivnih rezultatih letine v naši banovini. V tisočih stotov je znašal pridelek (v oklepajih provizorični podatki): pšenice 535 (568), ječmena 169 (175), ovsa 198 (198) in rži 261 (271). Razen pri pšenici ni torej znatnejših izprememb. Definitivna cenitev kaže, da je bil pridelek pšenice v naši banovini manjši, kot je bilo pričakovati po prvih podatkih, kar pomeni, da bomo morali več uvoziti iz ostalih pokrajin države. Nasprotno pa je bila povečana cenitev za vso državo, kar pomeni, da bomo večje količine morali izvažati, kot smo prvotno računali. Tako bodo potrebne še večje svote za

finansiranje izvoza. Upoštevati nam je treba še poleg tega, da je začel konzum pšenice v pasivnih krajih, kjer je pšenica prej izpodrivala koruzo, padati in računajo strokovnjaki, da je samo v Sloveniji, v primeri z lanskim letom, nazadoval za tretjino v korist koruze.

Med ostalimi važnejšimi dogodki omenjamo povišanje poštnih in brzojavnih pristojbin s prvim decembrom. Kriza je vplivala tudi na socialno zavarovanje, kjer vedno bolj pada število zavarovanih delavcev (primerjaj podatke o članstvu Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani). Samo v oktobru letos je znašala zavarovana mezda 0·24 milj. Din manj, kot v oktobru lani. Zato je ministrstvo za socialno politiko zvišalo za nekatere okrožne urade bolniški tarif od 6 na 7%. Za področje Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani, torej za našo banovino, pa le od 6 na 6·5% zavarovane dnevne mezde. Poleg tega je bil delno noveliran zakon o zavarovanju delavstva, kjer so bile nekatere dajatve zmanjšane. Prispevki pri Trgovskem bolniškem in podpornem društvu v Ljubljani se niso zvišali. Višja obremenitev za našo banovino znaša 3 milijone dinarjev letno, kar se za 1931 ne bo dosti poznalo, ker gre v tem letu samo za mesec dni. Nadalje moramo omenjati, da je bil izpremenjen čl. 15 carinskega zakona in je finančni minister pooblaščen izpreminjati carine, vendar mora to javiti naknadno Narodnemu predstavništvu.

Zakonodajno delo je bilo zadnje dni pred začetkom parlamenta kaj živahno in dobili smo celo vrsto novih zakonov, važnih za gospodarstvo. Zlasti je važen za gospodarstvo zakon o državnih monopolih, ki je bil uveljavljen 13. t. m.

Iz statistike finančnega ministrstva o zadolžitvi samoupravnih teles posnemamo, da so najvišji samoupravni dolgovi, kjer je občinsko in banovinsko gospodarstvo najbolj razvito v primeri z ostalimi pokrajini države. V Dravski banovini znašajo dolgovi kmečkih občin 22·9, mestnih občin, razen Ljubljane, 99·1, Ljubljane mesta 148·2 in banovine 41·6 milj. Din. Skupno znašajo torej samoupravni dolgovi v naši banovini 311·9 milj., v vsej državi pa 1.543·2 milj. Din. Relativna obremenitev je največja v naši banovini, saj znaša na 1 prebivalca 278 Din, daleč za nami je šele savska banovina s 111 Din na 1 prebivalca.

Državni dohodki so od 1. aprila do 31. oktobra znašali (torej v 7 mesecih): 5.497·2 milj. Din v primeri 6.692·4 milj. Din po proračunu za to dobo in 5.833·9 milj. Din v istem času lani. Državni dohodki so torej bili za 336 milj. Din manjši kot lani in niso dosegli proračuna.

Denarni trg

Na denarnem trgu se še opažajo posledice kreditne kontrakcije, kajti dotok denarja v zavode še ni normalen. Denarni zavodi so tudi sklenili, da ne bodo v letu 1932 izpreminjali obrestne mere za vloge. V izkazih Narodne banke se pozna, da je dobila naša monopolska uprava posojilo 100 milijonov frankov. Prvi obrok je banka dobila baš konec novembra. Letos je dala to posojilo, ki ga rabi monopolska uprava za odkup tobaka in ki ga vrne čez 6 mesecev, Banque Franco-Serbe, dočim smo ta kredit dobili ponavadi pri Anglointernational Bank v znesku 1 milj. funtov. Glavne postavke v izkazih Narodne banke so bile naslednje (v milj. Din):

	15. nov.	22. nov.	30. nov.	8. dec.	15. dec.
zlato	1.756·8	1.757·2	1.757·6	1.757·9	1.758·1
valute	6·3	7·2	2·5	3·3	5·3
devize	442·7	364·3	399·8	376·12	346·2
skupna podlaga	2.185·9	2.128·7	2.159·9	2.137·3	2.109·6
devize izven podlage	88·3	91·2	89·1	91·3	90·0
menična posojila	1.831·9	1.828·1	1.875·7	1.888·7	1.892·2
lombardna posojila	294·6	294·7	285·5	281·4	280·2
bankovci	5.210·9	5.077·5	5.239·2	5.273·1	5.129·1
državne terjatve	277·1	227·9	74·2	84·3	83·2
žiro	301·3	324·0	344·2	344·6	439·1
državna gospodarska podjetja	87·0	96·6	130·1	53·5	68·0
obveznice po vidu	665·3	648·5	551·6	482·4	590·3
obveznice z rokom	698·8	717·8	718·3	740·1	751·9
obtok in obveznice po vidu	5.876·2	5.726·1	5.790·8	5.755·6	5.719·4
odstotek kritja	37·19	37·17	37·29	37·13	36·88
zlato kritje	29·89	30·68	30·35	30·54	30·73

Devizni zaklad banke stalno nazaduje. Narastel je v zadnji dobi le 30:11, ko smo dobili prvi obrok monopolskega kredita v znesku 25 milj. francoskih frankov. Že v prejšnjem poročilu smo opozorili na važnost obrokov in obresti naših zunanjih posojil. K temu je pripomniti še, da je 1. decembra prispel kupon 7% medn. stab. pos. iz leta 1931, ki je znašal brez domačega deleža 34.125 milj. frankov ali približno 75 milj. Din. Drugače je pa devizni zaklad naše Narodne banke padel na najnižji nivo po stabilizaciji dinarja, čeprav smo med tem dobili tudi posojilo 300 milj. frnkov. Poleg tega je treba še upoštevati, da stalno naraščajo obveznosti banke z rokom, ki so v glavnem devizni krediti in so znatno presegle našo devizno podlogo, saj znašajo po najnovjšem izkazu že 751·9 milj. in se zopet približujejo rekordnemu stanju, ki je bilo 15. oktobra z 930·3 milj. Din.

V kreditiranju banke opažamo novost, da vedno bolj zmanjšuje lombardne kredite, kar je mogoče v zvezi s slabejšimi tečaji državnih papirjev. Na drugi strani pa se stalno povečuje njen eskont menic, ki je dosegel rekordno stanje in skoro dosegel 1 milijardo 900 milijonov Din. Nadalje je iz izkazov razvidno, da je država zopet vrnila del predujmov banki, saj so se njeni začasni predujmi pri banki zmanjšali za 75 milj. Din na 275 milj. Din v dobi od 15. do 22. novembra 1931. Državne terjatve pri banki so pa najbolj občutno padle v dobi od 22. do 30. novembra: od 227·9 na 74·2 milj., torej za 153·7 milj. Posebno ugodno pa je komentirati veliki dvig na žiru od 8. do 15. decembra za skoro 100 milj. Odstotek kritja le malo variira in je stalno okoli 37, odstotek zletaga kritja pa vedno bolj narašča, kar je pripisovati variranju obtoka in obveznosti po vidu. Samo zlato kritje je preseglo 30% in se zelo približuje 31%.

Državna hipotekarna banka izkazuje v mesecu oktobru zmanjšanje tujih sredstev, vendar pa nam na razpolago ni popolna bilanca za ta mesec, pač pa samo delna, iz katere posnemamo te-le najvažnejše podatke (vse v milj. Din, v oklepajih podatki za mesec september 1931): založnice in obveznice v obtoku 872·6 (872·7), javni in ostali fondi, kapitali itd. 1.514·3 (1.518·9), hranilne vloge 589·6 (615·5), aktiva: hipotekarna posojila 2.302·6 (2.308·5), menična 123·6 (124·3), lombard 111·7 (113·1), komunalna 542·15 (542·3), posojila vodnim zadruham 73·9 (74·2). Zaradi zmanjšanja tujih sredstev je bila banka prisiljena vedno bolj omejevati dosedanje kreditiranje in biti za nove angažmane v veliki pripravljenosti. Zal nam niso znana njena likvidna sredstva. Postavka, ki izkazuje največjo izpremembo, je vsekakor zmanjšanje hranilnih vlog, ki so še v avgustu narasle, prvokrat pa so se zmanjšale v septembru in kakor je iz tega razvidno, tudi znatno v oktobru t. l.

Poštna hranilnica izkazuje v novembru znatno povečanje hranilnih vlog, ki so ta mesec narasle od 306·7 v začetku na 313·9 milj. konec meseca. Tudi je ugotoviti izboljšanje na denarnem trgu v povečanju odstotka brezgotovinskega prometa, ki je znašal v oktobru samo 42·25, v novembru pa je narastel na 43·65%. Tudi na poštnočkovnih računih se je svota vlog povečala približno v isti izmeri kot lansko leto. Skupno je bil v prvih 11 mesecih poštnočkovni promet manjši kot v odgovarjajoči dobi lani. Znašal je 58.671·4 milj. Din v primeri z 59.706·9 milj. Din v prvih 11 mesecih leta 1930. Razvoj prometa je bil naslednji (v milj. Din, vloge vedno na koncu meseca):

	Promet		Vloge na ček. račun	
	1931	1930	1931	1930
januar	5.451·2	5.089·5	883·9	852·2
februar	4.719·3	4.569·5	848·1	845·7
marec	5.155·0	4.881·5	847·0	816·0
april	5.301·0	5.056·8	792·1	808·7
maj	5.325·6	5.259·3	862·0	839·8
junij	5.571·6	5.223·3	851·9	802·1
julij	5.685·5	5.693·6	815·7	875·4
avgust	5.644·7	5.785·6	806·6	847·0
september	5.426·8	6.021·6	702·9	815·2
oktober	5.022·1	6.210·5	700·8	874·7
november	5.168·9	5.927·7	767·8	941·4

Borze

Kakor smo že v prejšnjem poročilu omenili, je kotiranje delnic na zagrebški borzi prenehalo 26. oktobra in tudi na ljubljanski borzi so notacije postale redke. Tudi če ne bi bilo tega, bi bil promet na efektnih borzah majhen, ker ni dovolj

interesentov za nakup papirjev. Tendenca za državne papirje je bila dalj časa od našega zadnjega poročila sem stalna, zadnji teden pa so tečaji zelo popustili. Promet na naših borzah je postal izredno majhen v državnih papirjih: bili so na zagrebški kakor tudi beograjski borzi dnevi, ko v najvažnejšem državnem papirju: vojni škodi ni bilo prometa. Edino devizni promet je ostal v glavnem neokrnjen. Promet v državnih papirjih je še najbolj znaten na beograjski borzi, kjer se efektirajo nalogi Poštne hranilnice, ki je začela veliko akcijo za nakup državnih papirjev v svrhu stabilizacije tečajev.

Skupno je znašal promet v devizah in efektih na naših borzah 4.955·3 milijona dinarjev v prvih 9 mesecih letos v primeri s 4.550·8 milj. Din v prvih 9 mesecih lani. Na zmanjšanju je najbolj udeležen efektnej promet, dočim je devizni le malo nazadoval. Gospodarska kriza pa se najbolj pozna na blagovnih borzah. Največji del nazadovanja prometa pa je pripisovati uvedbi novega žitnega režima v državi. Tako je znašal na naših blagovnih borzah v mesecih julij, avgust in september promet 108·9 milj. Din, dočim je v istem času leta 1930 znašal celih 318·7 milj. Din. V ostalem so bili tečaji na zagrebški borzi za državne papirje naslednji:

	7% inv. pos.	vojna škoda	8% Bler. pos.	7% Bler. pos.
28. februarja	86·50 — 87·50	416·50 — 417·—	92·— — 92·50	81·75 — 82·—
31. marca	88·75 — 89·—	425·— — 425·50	92·— — 92·50	82·625 — 82·75
30. aprila	88·— — 88·50	425·50 — 426·50	93·— — 93·25	83·— — 83·625
29. maja	86·— — 87·—	412·— — 414·—	90·50 — 91·25	82·— — 85·—
30. junija	83·— — 86·—	389·— — 390·—	90·50 — 91·25	80·— — 80·75
31. julija	83·— blago	355·— — 357·—	80·— — 85·—	68·75 — 69·25
31. avgusta	71·— — 72·—	336·— — 340·—	78·50 — 80·—	68·— — 69·50
30. septembra	68·— blago	298·— — 302·—	60·— — 62·50	53·— — 54·—
30. oktobra	64·— — 65·50	276·— — 278·—	66·— — 70·—	60·— — 63·—
30. novembra	65·— — 67·—	276·50 — 277·50	64·— — 66·—	58·— — 59·—
18. decembra	62·— blago	256·— — 259·—	55·— — 55·75	51·— — 53·—

K tem tečajem je pripomniti, da so bili tečaji 16. in 15. decembra še nižji od navedenih, katerih priobčitev in detajlni pregled iz tehničnih razlogov ni bila mogoča.

Zunanja trgovina

V mesecu oktobru je bil naš uvoz manjši kot septembra, ravnokot tudi naš izvoz. Znatnejše pa je nazadovanje v primeri z oktobrom lanskega leta. V primeri s tem mesecem je naš uvoz letos bil po količini za 23·5% manjši po vrednosti pa celo za 36·7%. Izvoz je bil pa po količini manjši v primeri z oktobrom lanskega leta za 31·7%, po vrednosti pa celo za 41·5%. Naša zunanja trgovina je bila v oktobru letos pasivna le za malenkostno svoto 5·7 milj. Din, dočim je bila v oktobru lani pasivna za 41·4 milj. Din.

Skupno smo v prvih 10 mesecih t. l. uvozili blaga 852·000 ton za 4.193·8 milj. Din. V istem času lani je znašal uvoz 1.260.000 ton za 5.897·3 milj. Din. Uvoz je torej po teži padel v primeri z lanskim letom za 24·4%, po vrednosti pa za 28·9%. Na drugi strani je znašal naš izvoz v prvih 10 mesecih letos 2.823.000 ton za 4.069·5 milj. Din. V prvih 10 mesecih lani smo izvozili 4.029.000 ton za 5.666·9 milj. Din. Izvoz je torej po količini padel za 29·9%, po vrednosti pa za 28·2%. V posameznih mesecih se je naša zunanja trgovina razvijala sledeče:

	Uvoz		Izvoz	
	1931	1930	1931	1930
januar	410·3	560·9	384·1	616·2
februar	388·3	521·1	333·1	480·8
marec	543·2	658·5	441·9	599·0
april	461·6	624·5	429·5	615·8
maj	393·5	608·5	376·9	542·5
junij	384·7	504·7	350·3	508·0
julij	388·1	577·4	351·3	513·9
avgust	388·8	571·8	584·4	569·2
september	442·3	649·3	430·7	559·4
oktober	393·0	620·7	387·3	662·1

Indeks cen v veletrgovini, ki ga objavlja odsek za gospodarske študije pri naši Narodni banki, kaže nadaljnji padec cen tudi v novembru. Skupni je popustil za skoro celo točko. Najbolj so padle cene živini in živ. proizvodom zaradi padea cen prašičev, slanine in zaklane perutnine. V tej skupini so edino cene jajc narasle. Ravnotako so padle cene rastlinskih proizvodov in mineralnih, Indeks industrijskih proizvodov je tudi znatno padel, ker so bile nižje cene opeke, apna, bombažnega prediva in otrobov. Indeks cen je bil letos sledeč (cene leta 1926 = 100):

	rastlinski	živalski	mineral.	industr.	skupno	uvozni	izvozni
januar	71.7	82.8	84.9	72.8	75.7	72.5	76.2
februar	73.3	78.1	82.1	72.1	74.8	71.1	74.9
marec	73.5	77.4	80.2	72.6	74.6	70.7	74.9
april	77.6	75.4	77.4	73.9	75.5	71.6	75.5
maj	80.5	73.2	77.6	73.0	75.4	70.4	74.5
junij	77.8	71.7	77.4	71.7	73.8	70.1	73.7
julij	78.9	74.7	76.0	71.3	74.4	69.4	75.3
avgust	75.7	75.6	75.7	70.8	73.6	68.—	74.9
september	70.4	70.6	74.2	72.2	71.6	66.9	70.7
oktober	71.1	66.1	73.7	69.3	69.5	66.2	68.5
november	70.9	63.6	73.4	68.7	68.6	68.2	66.5

Cene na svetovnih trgih so tudi v novembru padale. V Angliji so naraščale, kar je v zvezi z razvrednotenjem funta. Po podatkih prof. Irvinga Fisherja je bil indeks cen v novembru naslednji (v oklepajih podatki za oktober, vse na podlagi cen leta 1928 kot 100): severnoameriške Združene države 69.6 (69.3), Anglija 72.0 (69.8), Francija 75.5 (76.1), Nemčija 74.9 (74.9), Italija 67.0 (67.2). Edino v Ameriki so se torej cene dvignile, kar je pripisovati v prvi vrsti višjim cenam pšenice in bombaža, ki sta najvažnejša ameriška pridelka. O kakšnem splošnem dvigu cen pa zaenkrat ni govora.

Podatki ljubljanskega Okrožnega urada za zavarovanje delavcev pričajo v mesecu novembru o nadaljnjem padanju zaposlenosti, kar je v zvezi s sedanjo krizo na denarnem trgu. Še 15. oktobra je bilo zavarovanih letos 6.821 manj delavcev kot ob istem datumu lani, 1. novembra je ta razlika v primeri z lanskim letom narasla na 9.119, 15. novembra na 10.577 in 1. decembra na 11.023. Skupno je bilo v novembru povprečno zavarovanih 10.196 manj delavcev kot lani v novembru (v oktobru 6.942). V primeri z novembrom lani je v novembru letos bila dnevna zavarovana mezda za 348.000 manjša, kar pomeni, da je delavstvo, zavarovano pri OUZD, izgubilo radi gospodarske krize (t. j. radi odpustov iz službe in radi zmanjšanja plač) dnevno okoli 400.000 Din ali mesečno ca 100 milijonov dinarjev. V ostalem je bilo gibanje pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v Ljubljani naslednje:

	1931	1930	1929
januar	87.635	90.181	84.670
februar	86.731	90.736	83.520
marec	86.703	92.489	84.602
april	90.775	96.854	89.139
maj	96.628	101.744	95.790
junij	98.381	103.214	99.709
julij	97.645	102.275	101.534
avgust	98.759	102.269	102.599
september	96.884	100.005	102.000
oktober	92.574	99.516	101.120
november	87.795	97.991	98.733

Ljubljana, 20. decembra 1931.

GOSPODARSKA KNJIŽEVNOST

»Uspeh« — Revija za trgovsko vedo — Slovenski Efficiency
Magazin // »Sreča je v Tebi!« — Herbert N. Casson
Trinajst migljajev in nasvetov

Nekako o pravem času prihaja »Uspeh« tudi med nas. Baš v tej kritični dobi družabne in gospodarske krize nam je bolj kot kedaj preje potreben močan in zdrav optimizem in vera vase. V težkih časih in v nesreči ni lahko najti prijatelja. Evo ga! Tako čtivo bo dalo marsikomu potrebno moč za duševno uravnovešanje, potrebno vztrajnost in mnogo duhovne vzpodbude za krepko delo preko vseh zaprek in težav. Duhovne sile, poštena in zdrava načela, prava morala v življenju in kupčiji, etično udejstvovanje v vsakdanjem življenju naj bodo gibalne sile, ki naj pomagajo tako poedincem, kakor vsej človeški družbi do dostojnega življenja. Odkod izhaja predvsem zlo in gorje, ki ga je toliko na svetu. Predvsem iz sebičnosti. Iz one prevelike sebičnosti in golega materializma, ki žene človeka preko meja, da vidi le še sebe in svoje, vse ostalo pa smatra le za sredstvo, ki naj mu služi v svrhu doseganja lastnih ciljev, pa če bi tudi vse človeštvo okoli njega poginilo. Tako pojmovanje človeškega življenja ni zdravo, ni pravo! Gorje, ki tako nastaja, mora slej ali prej pasti tudi na glave tistih, ki ga nezmislno delajo. Casson piše: Gospodarstvo se mora počlovečiti. Glava vsega gospodarstva je značaj. V gospodarstvu se razvija nova, boljša demokracija, ki bo dala ljudem mir, napredek in blaginjo. Gospodarstvo je najvažnejši činitelj našega življenja, pomembnejši kakor politika, ki je danes postala kvarna, potratna in nepotrebna nadloga.

Od zapada iz Amerike in Anglije prihaja glas, ki propoveduje vero vase, ki podčrtava vrednost duševnega in duhovnega življenja, od tam prihaja glas, ki nam kliče, naj bo življenje človeka človeško. Duh človekov bodi ona velika sila, ki naj uravnava življenje, kajti njegova moč je izredno velika in mogočna. V angleški literaturi najdemo nešteto pisateljev z velikim krogom čitateljev, ki se bavijo z duševnimi energijami človeka in prikazujejo pravilno vporabljanje teh sil kot najboljše sredstvo za zadovoljno in uspešno življenje. Pri vseh teh možeh najdemo pa globoko vero v Vsemogočnega. Ti vsi pa tudi propovedujejo, da niso v pravem verskem življenju najvažnejše dogme, ceremonije in zunanje oblike, da ne gre za materialno tolmačenje božjih nauk, nego da je treba s srcem in duhom pravilno razumeti nauke Kristove življenske filozofije. Treba jih je vporabljati v življenju. Kdor razlikuje dobro od slabega in ne želi svojemu bližnjemu ničesar, kar ne bi želel sebi, bo lahko koristil človeštvu in sebi. Emerson, Marden, Trine, Mulford in drugi pisatelji propovedujejo vero vase, v moč človeških misli, človeškega duha in duše, če se uporabljajo te sile pravilno in koristno po božjih naukih in postavah. Ford, veliki ameriški podjetnik, piše v svoji knjigi »Filozofija dela«: Ves svet trpi radi mnogih slabih običajev, ki bi jih mi ne smeli niti vporabljati, niti trpeti. Na njihovo mesto bi morale stopiti prave metode, pravi ideal služenja splošnosti. Izgovorjena je bila nekaj beseda, ki to stvar točno pojasnjuje. »Iščite najprej Kraljestvo Božje in njegovo pravičnost in vse drugo vam bo pridano.« To so Jezusove besede iz pridige na gori.

Zvene kakor razodetje, pa niso prav nič drugega, ko jasna (ugotovitev) dejstev. Mišljeno je, kakor je rečeno, — da najvišje skladnosti vodijo, vladajo in so postava. Pojmuji to pravilno, delaj tako, in svet je tvoj — svet brez uboštva, brez nepravilnosti, brez bede.

Veliki jugoslovanski izumitelj, slavni Srb Mihajlo Pupin piše v svojem življenjepisu »Od pastirja do izumitelja« med drugim tudi tole: Beecher pa je bil velik govornik in velik pesnik, ki je podajal svojim poslušalcem vsako zrnce življenske filozofije z vso silo svoje mogočne osebnosti in z vso lepoto... V propoved niso bila vpletena bogoslovna razmišljanja, bavila se je z navadnimi vprašanji človeškega življenja in s človeškimi navadami, ki ga določajo. Vplival ni samo ugodno na moj duh in na moj razum, temveč tudi na moje telo... Jaz pa sem čutil, da me vpliv Beecherjevega genija nikoli ne bo odvrnil od sv. Save in pravoslavne vere moje matere, kajti Beecher je propovedoval vsemu človeštvu in ne samo eni veroizpovedi. Njegove besede so bile kot oživljajoči solnčni žarki, ki enako obsevajo vse stvari...

Nekaj sličnega kakor omenjeni pisatelji propoveduje tudi Američan Herbert N. Casson, toda prikrojeno predvsem kupčijskemu življenju. Tudi za to vrsto literature naj velja Cassonov nauk: Zanimaj se za vse, čitaj, poslušaj nasvete drugih, toda ravnaj po svoje!

»Uspeh«. Doslej sta izšli dve številki. Ta revija uspešnega udeleževanja je namenjena predvsem poslovnemu svetu. Doslej je izhajala v šestih jezikih, na Angleškem ima 90.000 naročnikov, nemški »Erfolg«, ki je izborno opremljen, zaključí letos že s petim letnikom. Sedaj smo dobili »Uspeh« kot Cassonov slovenski Efficiency Magazin. V vsaki številki pove nekaj zanimivih, novih misli ta originalni Američan Casson, ki živi sedaj, od vojne sem, na Angleškem, kjer je ustanovil to revijo. Gradivo je razdeljeno po poglavjih z naslednjimi naslovi: Šef — Odjemalec vaš prijatelj — Uradnik — Prodajalec — Zastopnik, pooblaščenec — Posnemajte — Knjige ki vam služijo — Tisti ki so imeli uspehe — Po svetu — Kadar iščete službo — Izložba privabi kupce. — Revija, ki ima prikupno obliko in čeden tisk ter mnogo slik, je polna zanimive in pestre vsebine. Zato jo čitaj, poslušaj nasvete, potem pa ravnaj po svoje!

»Sreča je v tebi!« Vsebina te Cassonove knjige bo deloma našim čitateljem znana. V prvih šestih številkah smo letos priobčili zanimive odlomke iz te knjige, z današnjo številko pa zaključujemo odlomke iz njegove knjige »Business«. Ko smo priobčevali te prevode, se nismo nadejali, da dobimo v kratkem času že popolne prevode Cassonovih knjig v slovenskem jeziku. Zdaj je izšla pred Božičem že prva in obetajo se nam še naslednje: »Kako premagamo težave« — »Več čistega dobička« — »Business« — in »Prodajaj z uspehom!« Dobri nasveti slovitega gospodarstvenika Cassona bodo torej kmalu dostopni slehernemu našemu poslovnemu človeku. Veseli nas, da bodo dobre in zdrave misli tudi pri nas marsikomu v prid. Vsebina knjige »Sreča je v tebi« je naslednja: Uvod: Zakaj sem napisal to knjigo. 1. Preudari povprečno verjetnost in odstotne šanse na dobiček! 2. Doženi povsod vzrok! 3. Podvizaj se! 4. Sreča sedi na razpotju, poišči jo! 5. Vzbučaj ugodno pozornost! 6. Poizkusi srečo! 7. Zanimaj se za vsako reč! 8. Vsakdo naj poje svojo! 9. Vztrajati je treba! 10. Pridobi si prijateljev! 11. Deli srečo z drugimi! 12. Bodi poštenjak! 13. Žena ti bodi tovarišica! To je knjiga, ki nudi več, kakor obeta. Naroča se pri upravi »Uspeha«, Ljubljana, Dalmatinova ul. 10.

»Organizacija« — Časopis za popularizacijo naučne organizacije rada — Beograd—Ljubljana—Zagreb

Izšla je prva številka časopisa »Organizacija«, ki je namenjen popularizaciji znanstvene organizacije dela. Izdajatelj in urednik je Slovenec dr. ing. Fran Podbrežnik, ki je sodeloval prejšnja leta, za časa svojih akademskih študij, tudi pri našem »Tovarišu«. Revija je ilustrirana in pisana v srbohrvaščini. Ima naslednjo vsebino: Uvodna reč — Organizujmo naš intelektualni rad pomuču kartoteke — Znakovi obeležnja kod čitanja — Principi administracije — Šta je potrebno dobrom namešteniku — Racionalizacija u našoj drvnoj industriji — Prodavač — Šest osnovnih pravila za uspeh Vaše reklame — Odnos izmedju nauke i privrednog života — Racionalizujmo našeg seljaka — Racionalizacija zanatske proizvodnje kao sredstvo protiv inostrane konkurencije — Misli — Više optimizma — Zašto treba da štitimo domaće proizvode?

Časopis bo izhajal mesečno in se naroča v Beogradu, Prištinska 44.

TO IN ONO

Stečaji v mesecu novembru 1931

Društvo industrijcev in veletrgovcev v Ljubljani objavlja za mesec november 1931 sledečo statistiko (številke v oklepaju se nanašajo na isto dobo pretečnega leta):

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 8 (4), Savski 5 (8), Vrbaski — (—), Primorski 4 (5), Drinski 3 (2), Zetski 2 (—), Dunavski 12 (5), Moravski 3 (4), Vardarski 1 (5), Beograd, Zemun, Pančevo 3 (3).

2. Otvorjene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 8 (2), Savski 13 (9), Vrbaski 1 (—), Primorski 6 (—), Drinski 8 (—), Zetski 1 (—), Dunavski 26 (6), Moravski — (1), Vardarski 2 (1), Beograd, Zemun, Pančevo 4 (6).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 7 (3), Savski 3 (1), Vrbaski 1 (—), Primorski 2 (—), Drinski 4 (10), Zetski 3 (—), Dunavski 9 (12), Moravski 11 (10), Vardarski 3 (12), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (2).

4. Odpravljene prisilne poravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 5 (6), Savski 4 (4), Vrbaski — (—), Primorski 1 (—), Drinski 6 (2), Zetski — (—), Dunavski 20 (2), Moravski 1 (—), Vardarski 1 (—), Beograd, Zemun, Pančevo 1 (—).

Za olajšanje gospodarske krize v naši državi

Predsedstvo gospodarske sekcije poslanskega kluba je pred kratkim predložilo predsedstvu poslanskega kluba svoje predloge glede najnujnejših korakov, ki jih je treba podvzeti za olajšanje gospodarske krize in sicer:

1. Redukcija državnega proračuna, maksimiranje vseh samoupravnih proračunov in stroga kontrola nad njimi. V to svrhu je treba v teku prihodnjega leta zmanjšati vse izdatke na najnujnejšo potrebo. Potom diplomatske akcije je stremeti za tem, da se zagotove reparacije.

2. Razbremenitev naroda z obsežno reformo, poenostavljenjem in znižanjem državnih in samoupravnih davkov. Obstoječe trošarine na vino in žganje bi bilo zamenjati z drugimi ugodnejšimi davčnimi oblikami oziroma jih popolnoma ukiniti.

3. Ojačiti intervencijo Narodne banke in Agrarne banke pri kreditiranju in najti način, da se proži že fundirani obtok bankovcev v cilju očuvanja naše nacionalne valute; izvesti kontrolo in omejitev deviznega prometa.

4. Izvesti reformo žitnega zakona, odnosno trgovine s pšenico, z likvidacijo sedanjega sistema in pripravljajoč teren za svobodno trgovino v bodoči žetveni sezoni.

5. Izvesti razumno politiko kontroiranja cen v vsej državi.

6. Pospeševati aktiviranje trgovinske bilance.

7. Podpirati domačo delavnost, trgovino in obrt.

Gospodarska kriza in brezposelnost

Brezposelnost zavzema vedno večji razmah. Mednarodni urad dela je zbral statistične podatke o gibanju brezposelnosti in ugotovil, da je število brezposelnih prekoračilo 20 milijonov ljudi. A kaj bo še tekom zime?

V Italiji se je število brezposelnih zvišalo od 228.000 v letu 1927 na 765 tisoč v letošnjem letu; v Avstriji je število porastlo od 208.000 v letu 1927, na 330.000; v Nemčiji je situacija jako težka. Število brezposelnih se je povečalo od 1.345.000 v letu 1927, na 3.241.000. To so pa le registrirani brezposelni, ki so dobivali podporo, medtem ko znaša število brezposelnih skupno okrog 4.700.000.

Situacija postaja socialno nevarna, pa zaman iščemo izhoda. Če pa pri tem uvažujemo mnenje profesorja berlinske univerze Wagemanna, ki je napisal v časopisu »Die Weltwirtschaft« članek o sedanjih gospodarski krizi, tedaj bi trajalo to stanje do 1940. On pravi: Ako smemo zaupati v dosedanje 250-letno proučevanje gospodarskega razvoja, potem se mora reči, da bo padanje konjunktura trajalo do 40. leta tega veka. Dotlej moramo računati s stagnacijo ekonomskega napredka, opadanjem svetovne trgovine in mednarodnega prometa, opadanjem cen in mezd; v področju gospodarske politike moremo pričakovati protekcionizem s tendenco avtarkične ureditve in pospeševanja nacionalnega tržišča in morebitno formiranje novih carinsko-političnih področij.

Ameriške investicije v svetu

Ameriško ministrstvo za trgovino v Washingtonu je pred kratkim objavilo podatke o ameriškem plasmanu kapitala v inozemstvu. Po državah, v katerih je investiran ameriški kapital, stoji na prvem mestu Kanada s 3.941, 695.000 dolarji, Nemčija 1.220.995.000, Kuba 1.066.550.000, Argentiniija 807.775.000, Čile 700.935.000, Meksika 694.785.000, Anglija 640.890.000, Brazilija 557 milijoni, Francija 471.640.000, Japonska 444.640.000, Italija 401.140.000, Švedska 272.765.000, Belgija 254.260.000, Norveška 214.345.000, Holandska Indija 201

milijonom 335.000, ostale države 1.453 milijoni 585.000 dolarjev. Skupno znašajo ameriške investicije v inozemstvu torej 15.675.030.000 dolarjev odnosno preko 880 milijard dinarjev.

Obtok bankoveev v naši kraljevini

V naši državi je bil v razdobju 1927—1931 najvišji obtok bankoveev dne 31. decembra 1929, ko je bilo v obtoku za 5.817·9 milijonov dinarjev bankoveev. 31. decembra 1927 je znašal obtok 5.743·3 milijona, 31. decembra 1928 5.528·2 milijonov, 31. avgusta 1930: 5.521·4 milijonov, 22. decembra 1930: 5.396·5 milijonov, 8. februarja 1931 pa 5.020·6 milijonov Din.

Prebivalstvo naših glavnih mest in banovin

Po letošnjem popisu prebivalstva je štel Beograd 241.542 prebivalcev, Zagreb 185.000 napram 108.674 v letu 1921. (+ 70%); v Dravski banovini je napredovala v številu prebivalstva Ljubljana, medtem ko mnogo manjših mest izkazuje znatno opadanje prebivalstva. Tako je n. pr. po zadnjem popisu prebivalstva štel Ptuj 4261, Novo mesto 4045, Kamnik 2548, Bled 1512, Trbovlje 12.564, Konjice 14.027, Jesenice 5098, Laško 1684 prebivalcev.

Prebivalstvo naše države po izpremembah banovinskih mej z dne 24. oktobra 1931 je porazdeljeno:

Dravska banovina 1.144.194 — Savska 2.703.163, — Vrbaska 1.036.361 — Primorska 900.800 — Drinska 1.530.867 — Zetska 924.986 — Moravska 1.436.129 — Vardarska 1.575.185 — Dunavska 2.387.495 — uprava Beograda 291.738 prebivalcev, skupaj 13.930.918.

Proizvednja in potrošnja soli v Jugoslaviji

V naši državi pridobivamo sol iz morskih solin na Pagu in Stonu na Jadranskem morju in iz solnih rudnikov v Kreki in Siminhanu v Bosni.

Solarne v Pagu in Stonu pridobivajo sol prirodnim putem, to je z izparevanjem.

Površina solarne v Pagu znaša 1 milijon 128.000 m². Njena letna produkcija pa znaša 8 do 10 milijonov kg. Solarne v Stonu je mnogo manjša; obsega le 450.000 m² z letno produkcijo 1—3 milijone kg.

Solarne v Kreki in Siminhanu proizvajajo kameno sol. Njih kapaciteta znaša 50—55 milijonov kg.

Produkcija morske in kamene soli je znašala v letu 1929-30 69,650.431 kg, od katerih je odpadlo na solne rudnike v Kreki in Siminhanu 49,331.600 kg, na solarne v Pagu in Stonu pa 10 milijonov 689.350 kg. Poleg potrošnje te količine pa se je uvozilo iz inozemstva leta 1929-30 še 69,650.431 kg soli, tako da znaša potrošnja soli v naši državi letno od 125 do 130 milijonov kg.

Tehnični napredek ameriškega poljedelstva

Težkemu položaju, v katerem se nahaja evropska agrarna proizvodnja, je v dokajšnji meri kriv ogromni napredek v ameriškem poljedelstvu. Racionalizacija ameriškega poljedelstva je prinesla ne le zvišanje produkcije, marveč je njegov tehnični napredek pripomogel tudi do izboljšanja kvalitete in znižanja režijskih stroškov. Južno-ameriške države so postale radi tega nevaren tekmelec zlasti evropski žitni trgovini.

Kako ogromen je bil tehnični napredek ameriškega poljedelstva v zadnjih 80 letih, dokazuje vrednost poljedelskih strojev v ameriškem poljedelskem gospodarstvu.

Ta vrednost je znašala:

1850: 151 milijonov dolarjev — 1880: 406 milijonov — 1900: 749 milijonov — 1910: 1265 milijonov — 1920 pa že 3594 milijonov dolarjev.

Radij

Od odkritja radija, ki se danes uspešno rabi v zdravilstvu, pa do leta 1926, je bilo proizvedeno radija 506 gramov. Od te količine je odpadlo 205 g na Združene države Amerike, 180 g na belgijski Kongo, 42 g na Češkoslovaško, 15 g na Portugalsko, 8 g na Madagaskar, 6 g na Rusijo, 4 g na Cornwalles, 1 g pa na južno Avstralijo.

1927 in 1928 je znašala proizvodnja le 71 g. Vrednost celokupne proizvodnje do konca 1928 je znašala 1863 milijonov Din. Ker se bogastvo rud Union miniere v belgijskem Kongu, ki kontrolira vso svetovno produkcijo, izčrpa, je treba danes za 1 g radija 40 ton rude, preje pa jo je bilo treba le 10 ton.

Proizvodnja in potrošnja vina

Po podatkih dunajskega strokovnjaka prof. Artholda znaša povprečna svetov-

na proizvodnja vina 175 milijonov hl. Ta količina pa ne bi bila prevelika, če bi se konzumiralo vino po vsem svetu. Ljudi je na zemlji namreč okrog 1900 milijonov. Vendar pa prihaja za konzum vina v poštev le ena tretjina človeštva, ker je drugim uživanje vina iz verskih razlogov ali pa z zakoni prepovedano. Splošno se opaža, da proizvodnja vina stalno narašča, medtem ko potrošnja stalno pada.

V Evropi pridelava največ vina Francija. Letni pridelek znaša okrog 55 milijonov hl, sledi ji nato Italija s 43 milijoni, nato Španija s 23 milijoni hl, Portugalska s 5, Romunija s 6,3, Ogrska s 4,5 in nato naša država s 4.400.000 hl.

Napram produkciji je konzum vina največji istotako v Franciji. Francija pridelava, kakor smo videli, največ vina, pa ga še več konzumira, radi česar boljša vina uvaža, slabejša pa izvažava. V vseh ostalih vinorodnih državah je konzum znatno manjši od pridelka. Tako znaša konzum vina v Italiji 36 milijonov hl, napram 43 milijonom hl pridelka; v naši državi pa konzum 2 milijona 700.000 hl, pridelek pa 4.400.000 hektolitrov.

Koliko znaša v posameznih državah konzum na enega prebivalca, kažejo sledeči statistični podatki: v Franciji 144, v Italiji 92, v Španiji 80, na Portugalskem 67, v Švici 47, v Romuniji 34, na Ogrskem 33, v Grčiji 27, v Bolgariji 22, v Jugoslaviji 21, v Avstriji 15, na Češkoslovaškem 4,5 in v Nemčiji 3,5 l.

Proglas Mednarodne trgovske zbornice

Na seji Mednarodne trgovske zbornice, ki se je vršila 25. oktobra t. l. v Parizu je bil izdan sledeči proglas:

»Splošni položaj je z dneva v dan kritičnejši. Izginilo je zaupanje, kapital se odteguje, promet dobrin pada, brezposelnost narašča.

Ta dejstva niso simptomi organskega obolenja našega gospodarskega sistema; oni so deloma posledica neravnovesja, ki sloni na psiholoških osnovah, deloma pa so posledica pogrešk in okolnosti, ki se morejo izpremeniti. Čas proučavanja in objašnjenja je minul. Prišel je čas udejstvovanja. Vlade morajo upostaviti mednarodno sodelovanje s:

- a) pravo politiko razoroževanja,
- b) zasiguranjem strogega ravnovesja raznih državnih izdatkov, izključujoč vse neobhodno potrebne izdatke in zniža-

njem davčnih bremen na kar najnižji nivo:

e) končno ureditvijo meddržavnih dolgov;

ž) upostavitvijo denarne stabilnosti in normalne funkcije mednarodnega kredita;

d) reformami gospodarske politike, ki naj bi v vsaki državi privedla do svobodnejšega mednarodnega gibanja ljudi, do svobodnejše mednarodne izmenjave dobrin in kapitala.

Solon in Likurg kot vzorca

»Nič ni novega in vse je že bilo«, je dejal Ben Akiba. In je imel prav. Prav sedaj se mnogo razpravlja o predlogu, naj se zlata vsebina denarja zniža za 25 odstotkov. Trdi se, da je povzročitelj tega predloga sam Quesnay, generalni direktor Banke za mednarodna vplačila. Naj bo ta predlog njegov ali ne, gotovo je, da so v banki govorili o njem. V resnici ta predlog ni nič drugega kot natančna kopija znane seizahteje (razbremenit-

ve), ki jo je izpeljal Solon leta 594 pred Kristom v Atenah. V svrhu izvedbe nameravanega znižanja vseh dolgov za eno četrtno Solon ni znižal nominalnega zneska dolgov za četrtno, temveč je za četrtno zmanjšal kovinsko vrednost atenskih novcev in je predpisal, da morajo vsi upniki sprejeti vplačila v novih lažjih novcih po njih nominalni vrednosti. Tako se je tudi zgodilo.

Znano je, da so šli v starem veku še dalje kot da so snovno vrednost znižali za četrtno nominalne vrednosti. Poznali so snovno tako malo vredni denar iz rude, da so ga mogli blagovno označiti kot brez vrednosti. Tako je vzel Likurg v Sparti vse zlate novce iz prometa in jih je nadomestil z železnim denarjem. Tudi njegovo delo je bila posledica obupnega finančnega položaja. Moremo torej označiti Likurgov železni denar kot nekakšnega prednika in originala poznejšega papirnega denarja, prav tako kot je Solonov seizahteja natančen vzorec Quesnayjevega predloga.

Produktivna borza pred 2000 leti

Plinius Secundus nam je zapustil spise, v katerih najdemo tečajni seznam rimske produktivne borze. Izraz seveda ni čisto natančen, ker Plinij ne omenja določenega dneva, temveč poda le splošno poročilo o cenah. Denar, ki ga omenja, je as, najmanjši rimski bakreni novček, po naši vrednosti dobrih 50 par. Beremo:

Plebejski edil (policijski direktor) Manius Marcus je dal narodu žito (pšenico) najprvo po 1 as za mernik. Minutius Augurinus, enajsti ljudski tribun, je nastvil za rž isto ceno; zato mu je postavil narod iz prostovoljnih zneskov soho pred mestnimi vrati. Iz istega vzroka so postavili kipe Trebiju, in sicer na Kapitulu in na Palatinu.

Terentius Varro pripoveduje, da za časa Metellovega triumfa ni stal samo mernik rži en as, temveč toliko tudi mera vina, 30 funtov posušenih fig, 10 funtov olja, 12 funtov mesa. Ni nam treba omenjati, da je našlo takšno maksimiranje cen pri navadnem ljudstvu prav prijazen odmev in da mu ni bilo treba dosti prigovarjanja za postavljanje kipov. Sicer je bila kupna moč denarja takrat neprimerno večja kot je danes, a gori navedene cene so vseeno zelo nizke. Pozneje — za cesarja Diokleciana — se pa maksimiranje cen ni več obneslo; gospodarske razmere so bile tedaj že čisto drugačne.

Od kavarne do zavarovalne borze

Najstarejši način zavarovanja je pomorsko zavarovanje. Že v starem veku so ustanavljali finančniki in trgovci, ki so bili interesirani na pomorski plovbi, takozvane **nevarnostne zadrage**, da so razdelili riziko plovbe na ladjo in tovor na kolikor mogoče veliko ramen. Iz teh zadrug in iz začetnega srednjeveškega »zavarovalnega posojila« je nastalo polagoma pravo **pomorsko zavarovanje**, ki ne sloni več na posojilu. Vsled razevetajoče se trgovine po Sredozemskem morju je doseglo zavarovanje v drugi polovici 14. stoletja v Italiji velik pomen in je prišlo odtod v Španijo, kjer je dobilo leta 1435. z »barcelonsko ordonanco« prvo zakonito ure-

ditev. Preko Nizozemske in Anglije je prišlo pomorsko zavarovanje v 16. stoletju v Nemčijo.

Metropola mednarodnega pomorskega zavarovanja je postala in ostala Anglija. Rojstno mesto njegove sedanje oblike je **London**; in London ima še danes največjo zavarovalno borzo sveta. Razvila se je iz — **kavarne**.

Sir Edward Lloyd je imel v Londonu v Towerstreeti (street = cesta) kavarno, kjer so se shajali že okoli leta 1680 boljši trgovci in kjer so sklepali svoje kupčije. Leta 1692 je prenesel svojo kavarno v Lombardstreet, je dobil stik z inozemskimi dopisniki in je ustanovil svoj lasten časopis, izhajajoč v pričetku enkrat na teden, pozneje trikrat. Tako je posredoval svojim gostom važna poročila iz vseh dežel. V njegovi kavarni si dobil tudi informacije o prihajajočih in odhajajočih ladjah, o njih namembi in tovoru, o gradbi novih ladij, o ladijskih nesrečah itd.; informacije so dohajale iz vseh pristanišč in iz vseh večjih trgovskih mest sveta. Takšne informacije so bile pa posebno važne za one, v kojih rokah se je nahajalo pomorsko zavarovanje, in kmalu je bila Lloydova kavarna redno shajališče londonskih »asekuraderjev« in zavarovalnih senzalov. Tam so se posredovala in sklepala pomorska zavarovanja, in tako je bila ustanovljena **prva zavarovalna borza: »Lloyd's — London«**.

A šele leta 1774 so osnovali »Lloydovi člani« **urejeno organizacijo**, ki pa še ni bila zavarovalna družba. Vsakemu posameznemu članu je bila tudi še nadalje pridržana popolna trgovska prostost, vsak član je mogel zavarovanje zase sprejeti ali pa odkloniti, kakor je hotel. Če je bilo n. pr. pri takšnem zavarovanju udeleženih deset članov, niso jamčili vsi deseteri s skupnim dolgom za skupno obveznost, temveč je ostal vsak član sam zase dolžnik v obsegu obveznosti, ki jo je sam prevzel. To načelo se je ohranilo do danes. Organizatorična združitev Lloydovih članov se označa danes kot vzorna, in sicer ne samo za angleške razmere. »Lloyd's — London« ima še danes svetovno veljavo.

Že kmalu so Lloydovi člani razširili svoje interese preko pomorskega zavarovanja. Pri Lloydu se zavaruješ lahko proti vsemu, kar ima le videz »nevarnosti«. Večkrat se zavarovalni sklepi pretvorijo v stave in špekulacije, proti čemur je angleška vlada izdala že leta 1746 poseben zakon. Ta zakon pa Lloydovih članov nikakor ne ovira, da ne bi sklepali od tedaj naprej takozvanih **častnih polic** (policij proof of interest), s katerimi se člani zavežejo s svojo častjo, da bodo izpolnili prevzete obveznosti. Prav te častne police so napravile to podjetje preko strokovnih krogov po vsem svetu izredno priljubljeno.

Vsak Lloydov član jamči za prevzete obveznosti z vsem svojim premoženjem. Članstvo si moreš pridobiti le proti vplačilu vstopnine v znesku 500 angleških funtov, kar je za naše razmere pač zelo visoka svota. Dalje se mora dati ne baš majhna varnost, koje višino določi Lloydov odbor. Te varnosti znašajo danes nad sedem milijonov funtov. In še druge pogoje moraš izpolniti. A za vse to imaš pa tudi popoln čut sigurnosti.

Veliko in dragoceno je delo, ki ga je opravil in ga še opravlja »Lloyd's—London« na organizatoričnem polju. Po določenih inštrukcijah po vsem svetu razširjeno prometno omrežje pošilja v London najrazličnejša ladijska poročila, in tako je »Lloyd's—London« za vse kroge, ki so interesirani na svetovni plovidbi, najzanesljivejši vir informacij. Svetovnoznana je »Lloyd's Register«, ki vodi seznam vseh ladij sveta in jih klasificira po velikosti in drugih znakih. »**Black Book**« (črna knjiga) registrira v tekočem seznamu vse ladijske nezgode, o katerih se kaj izve, nad 3000 letno. **Kapitanski register** vsebuje biografije vseh članov britanske trgovske mornarice. Za vse ladje z vsebino nad 100 ton se vodi **zaupni register** o lastniških razmerah, o finančni moči lastnika, o posadki, dosedanjih nezgodah ladje, kvaliteti ladje itd.

Od leta 1774 naprej se nahaja »Lloyd's—London« v posloplju **Royal Exchange** (Londonska borza). Od leta 1799. dalje opravlja »**Lutine Bell**« (Lutinin zvon) svoj žalostno-romantični namen; to je ladijski zvon »Lutine«, ki se je leta 1799 potopila. Zvon udari enkrat, če je prišla vest o kakšni dotlej pogrešani ladji, in zvon udari trikrat, če pride vest, da je ladja zgubljena.

VII. redna odborova seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani

se je vršila v ponedeljek, dne 14. decembra t. l. ob 8. uri zvečer v gremijalni posvetovalnici v Trgovskem domu. Predsednik g. dr. Fran Windischer je ugotovil sklepčnost in otvoril sejo. Pozdravil je navzočne in naznanil, da je zapisnik prejšnje seje odobren. Poročal je, da je društvo čestitalo g. dr. Franu Lipoldu in g. Rudolfu Golouhu, ko sta bila imenovana za župana in podžupana v Mariboru. Ob šestdesetletnici je društvo čestitalo g. Franu Govekarju, slovenskemu pisatelju in magistratnemu nadsvetniku, Gospe Malvini Golob, grajščakinji na Lesnem brdu, je društvo izreklo prisrčno sožalje ob smrti njenega soproga. G. predsednik se je v toplih besedah spominjal prerane smrti zvestega člana in prijatelja društva g. Janka Sajovića, trgovca v Kranju. Odličnemu rodoljubi in zaslužnemu narodnemu delavcu ohranimo svetel in hvaležen spomin. Odbor je sklenil ugoditi prošnji gđč. K. K. in g. R. G. za podporo. — Društveni tajnik g. Anton Agnola je prečital poročilo tajništva za čas od zadnje seje in poročilo posredovalnice za dobo od 23. novembra 1931. Odbor je vzel poročilo na znanje. — Po kratkem razgovoru je sklenil odbor, da naroči 5 knjig, ki jih izda založništvo revije »Uspeh«, in sicer v platno vezane. — Ob tej priliki se je razvil obširen razgovor o društveni knjižnici in o krožku za strokovne časopise po zamisli gg. Antona Agnole in Janka Lozarja. Razprave so se udeležili gg. Anton Agnola, Janko Lozar, Fran Dolničar, Jos. J. Kavčič in ga. Jelka dr. Bretlova. Odbor je priporočil gg. Antonu Agnoli in Janku Lozarju ponovno oživljenje krožka za revije, nadalje ju je naprosil, da pripravi predloge glede nabave strokovnih knjig. V odsotnosti odbornika g. Valterja Laurenčiča, ki je bil radi bolezni zadržan, je poročal podpredsednik g. Janko Lozar o konverzijskih urah za nemščino v zvezi z društvenim tečajem ter je odbor sklenil pritrditi predlogu gg. Valterja Laurenčiča in Janka Lozarja, da prično konverzijske ure po novem letu, in sicer dvakrat na teden za udeležence višjega tečaja za nemščino. — Odbornik g. Slavko Mirtič je poročal o plesnih večerih. Nameravana je še prireditve plesnih vaj za torek, dne 15. decembra, potem pa se zaključi plesne večere s plesnim venčkom. Po pojasnilih, ki jih je podal odbornik g. Anton Škrajner, je vzel odbor poročilo na znanje in odobril eventualna potrebna sredstva, ki so narasla za plesne večere in vaje. Odbor je nato obširno razpravljal vprašanje, ali je prirediti »Merkurjev ples« prihodnji predpust, in je soglasno sklenil, da se prihodnji predpust spričo neugodnih gospodarskih razmer opusti. Odbor je sklenil hkrati, da je mesto Merkurjevega plesa, čigar dohodki so pripadli podpor-nemu fondu, uvesti nabiralno akcijo pri društvenih prijateljih in podpornikih v ta namen, da se zbero sredstva za podporo pripadnikom trgovskega stanu, ki so v bedi in pomanjkanju. — Odbor je bil mnenja, da bi se po novem letu zopet vršili društveni večeri, združeni s poučnimi predavanji. — Društveni blagajnik g. Josip Krek je poročal o denarnem položaju društva in je odbor vzel njegovo poročilo zahvalno na znanje. — Sklep seje ob 10. uri zvečer. Tajnik

Nameščenci Društva industrijev in veletrgovcev v Ljubljani

so mesto cvetja na grob pokojne gospe Ljudmile Cvirn zbrali znesek Din 280.— in ga darovali Trgovskemu društvu »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani v podpor-ni fond. Iskrena hvala! Blagajnik